

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΠΑΡΕΡΓΑ

ΗΜΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΑΠΟΡΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ ΤΟΥ 1821

ὑπὸ *Γ. Ι. Φ.*
Γ. Ι. Φ.
Γ. Ι. Φ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

Τύποις «ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ»,

22, ὁδὸς Πραξιτέλους, 22

1870

11000

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΑΠΟΡΟΥ ΕΤΕΡΟΧΘΟΝΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ τοῦ 1821

Θίσθη 17 Δεκεμβρίου 1843.

Αἱ βιώτικαί περιπέτεια εἶναι ἀκατανόητοι, ἔχουσί τι ἰδιαι-
κόν. Σταματᾷ ἀπέναντι αὐτῶν ἡ κρίσις καὶ περίλυποι βλέπο-
μεν νὰ βραίνωσιν αὐταὶ πρὸς ὠρισμένον σημεῖον, τὴν καταστρο-
φὴν μας. Εὐρίσκω ἀνακούφισιν ἀναλογιζόμενος, καὶ περισσο-
τέραν γράφων. Πρέπει νὰ πράξω τοῦτο, διότι τίς οἶδε τί τέξε-
ται ἡ ἐπιούσα.

Λέγουσιν, ὅτι τὰ ὅρια τῆς δυστυχίας εἶναι ἀπεριόριστα, καὶ
δυστυχῶς πρὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρίσκομαι εἰς τὴν δυσάρεστον θέ-
σιν, ἐκτιμῶν τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ὁ ἀπελπίς καὶ δυστυχὴς
ἀποχαυνοῦται, καθίσταται μωρός, καὶ, ὡς ἐν ἐρημίᾳ εὐρισκόμε-
νος, οἶονεὶ ἀπονεκροῦται. Ἐνατενίζει τὸ παρελθόν του, διορᾷ τὸ
πλῆρες πικριῶν παρόν του καὶ δὲν προσδοκᾷ, ἀλλὰ γνωρίζει,
ὅποῖον ἔσεται τὸ μέλλον του. Ἡ ἀβεβαιότης καθίσταται εἰς αὐ-
τὸν συνήθεια, καθὼς εἰς τὸν ὁμιγλῶδη καιρὸν τὰ μαῦρα νέφη,
τὰ κρύπτοντα τὴν προσφιλεῖ εὐδίαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς παντός
προσδοκῶντος ναυαγοῦ.

Ἡ λεπτολόγος περὶ τὸ γράφειν ὑφ' εἶναι ξένη πρὸς ἐμέ
καὶ δὲν ἀρμόζει αὕτη εἰς στρατιώτην. Εἰλικρινῆς πάντοτε καὶ

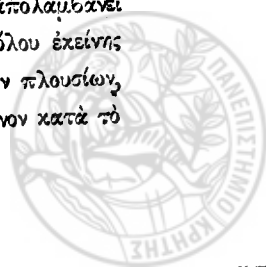
πρὸς πάντας, ἐσυνείθησα τὴν εἰλικρινῆ ἀφήγησιν. Παρακαλῶ δὲ, τὰς τελευταίας λέξεις, ἃς ρίπτει ἐπὶ τοῦ δακρυβρέκτου τούτου χάρτου ἢ ἀπόγκωσις οἰκογενειάρχου, πολλὰ ἰδόντος, πολλὰ παθόντος καὶ πολλὰ ὑφισταμένου, νὰ σεβασθῆ καὶ ὁ ἀναγινώσκων.

Αἱ ἡμέραι τῆς χαρᾶς πλησιάζουσι. Νέον ἔτος προσμειδῶ, τὸ παρὸν γενήσεται παρελθὸν καὶ ἡ τύχη τοῦ δυστυχοῦς ἐμοῦ μένει εἰσέτι ἡ αὐτή. Δὲν μεμψιμοιρῶ ἐπὶ πλέον. Τὰ παράπονα δὲν ἀρμύζουσιν εἰς τὰ θύματα καὶ μάλιστα τὰ εὐγενῆ θύματα τύχης ἀπηνόους καὶ πρωτοφανοῦς ἀχαριστίας. Οὐδεμίαν ἐνοχὴν ἀνευρίσκω ἐν ἐμαυτῷ διὰ τὴν ἐλεεινὴν κατάστασίν μου. Ἄν ἔπταισα, ὑπάρχει ὁ Πανοικτιρμῶν. Οὐδεὶς ἀναμάρτητος. Ἄλλὰ διὰ τὰ τέκνα μου; Οἴμοι! διὰ τὰς δύο θυγατέρας μου, ἀκμαζούσας τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ὠραιότητα; ὦ! Σεῖς, ὧν αἱ καρδιαι ἐσκήρτησαν καὶ σκιρτῶσι διὰ τὰ φίλτατά των, Σεῖς, μόναι πολυπαθεῖς ὑπάρξετε, δύνασθε νὰ διεισδύσητε εἰς τὰ μυστήρια, ἅτινα τελοῦνται ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν γονέων καὶ μάλιστα γονέων δυστυχῶν.

Ὁ χειμὼν πρὸ ἡμερῶν τρομερὸς ἐπέηλθε. Τὰ βληχτήματα τῶν ποιμνίων δὲν ἀντηχοῦσι πλέον χαρμωδῶς ἐπὶ τῆς ἠχοῦς τῆς κοιλάδος, οὐδ' ἡ εὐθαλῆς τοῦ λειμῶνος χλόη δύναται νὰ φιλοξενήσῃ αὐτά. Τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, ὅπως καταπληκτικῆς, εὐρίσκεται εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ ξηρὰ καὶ ἀποτρόπαια ἤδη ὄρη καὶ εἰς τοὺς ἀπροσίτους αὐτῶν βράχους. Τ' ἀργυροφανῆ καὶ παρήγορα τοῦ ἔαρος ἄνθη, τὰ τόσῳ προσφιλῆ καὶ μυστηριώδη εἰς τὴν ἀνθοῦσαν καὶ ποθοῦσαν νεότητά, ἐμαράνθησαν, καὶ ὑπὸ σκοτεινῆς δυσθυμίας κυριευθεῖς πρὸ ἡμερῶν, νομίζω, ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὸν τόπον τῶν δακρῶν. εἶναι ἀλήθεια πικρά. Ἡ ἀγωνία καὶ ἡ δυστυχία, αὐταὶ

μόνοι, ἀνυψοῦσι τὴν φαντασίαν. Ἄλλὰ τί εἶπον; Βλασφημιῶ βλασφημίαν μεγίστην· ἀναίτιως ὁ ἄθλιος κακίζω τὸ μεγαλεῖον τῆς Δημιουργίας· δὲν ἐπιθυμῶ, ὄχι, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν νὰ φανῶ λησμονῶν τοῦ τὰ πάντα ἐτάζοντος καὶ ἐν τῇ πανσοφίᾳ Αὐτοῦ ἁρμονικῶς δημιουργήσαντος. Ἀδιάσπαστοι ἀδελφότητες, Θρησκεία, Ὑπομονὴ καὶ Πίστις, συγχωρήσατέ μοι. Σᾶς ἱκετεύει ἡ πρὸς τὰ τέκνα μου στοργή, αὐτὴ καὶ μόνη.

Εἰδῆσις παρηγόριος ἐκ τῆς πρωτευούσης οὐδεμίας . . . Τὰ τέκνα μου καὶ πάλιν τὰ τέκνα μου! Ὅποσον θέλγητρον αἰσθάνεται ἡ καρδιά μου δι' αὐτά. Εἰσέτι δὲν ἐγνώρισαν εἰς ὅποσιν εὐρίσκειται ἀπελπισίαν ὁ δυστυχὴς πατήρ των. Ἡ πενιχρὰ οἰκία μου περιλαμβάνει ἅπασαν τὴν καθαρὰν τῆς νεότητός των εὐδαιμονίαν, καὶ ἄκακα ἀθῶα πλάσματα φαιδρῶς μὲ ὑπακούουσι. Βλέπω πρὸ ἡμερῶν τὴν Εἰρήνην μου μελαγχολικὴν. Ὅποια προαισθήματα βασανίζουσι τὴν ἀνθηρὰν καρδίαν της, τί ἀπελπίζει καὶ μαραίνει τὴν Εἰρήνην μου; Τούναντίον ἡ μικρά μου Εὐανθία, τὸ εὐκνήδες καὶ θάλλον τοῦτο ἄνθος, καὶ τοι καταβλήθεισα ὑπὸ δυνατῆς ἀσθενείας, εἶναι πάντοτε φαιδρὰ, θελκτικὴ, χαρίεσσα, καὶ προσπαθεῖ διὰ τῶν παιδικῶν θωπειῶν της καὶ τῶν ἀπροσποικητῶν περιποικησέων της νὰ μοι μεταδώσῃ τὴν χαρὰν, ἣν πρὸ χρόνων πολλῶν στεροῦμαι. Ἐσυνείδησαν τὴν δυστυχίαν τὰ δυστυχῆ ταῦτα πλάσματα· δὲν ἐγνώρισαν πολυτελεῖς κόσμους καὶ προάφρους ἡδονάς· ἡ μόνη ἡδονή των εἶναι νὰ μὲ λατρεύωσι, καὶ τὰ λατρεύω καὶ ἐγὼ περισσότερον. Εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγίστης δυστυχίας, ἀπολαμβάνει ὁ πεινῶν οἰκογενειαρχὴς τῆς ἀνεκφράστου καὶ ἀδόλου ἐκείνης χάριτος, ἣν μάστιγν ἐπιζητεῖ τις εἰς τὰ μέγαρον τῶν πλουσιῶν, ἐνθα ἡ οἰκογενειακὴ ὁμόνοια καὶ ὁμοφροσύνη μόνον κατὰ τὸ

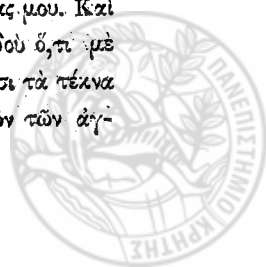
φαινόμενον ύφίστανται. Ἐάν τὰς περιπετείας τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀνεκούφιζεν ἡ ἐλπίς, ὁ πόθος, ἡ πεποίθησις, ἡ στοργή καὶ ὁ ἐγωϊσμός, τότε ἡ ύπαρξίς του θὰ ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν προβληματικὴ καὶ θὰ ἠσθάνετο ἐπὶ πλέον τὸ ἐπισηφαλές καὶ ἀβέβαιον τῆς ύπάρξεώς του, ἦν τόσῳ θωπεύει καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖται.

18 Δεκεμβρίου.

Τέλος πάντων ἡ ἀπόφασις ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐλήφθη. Ὑπέκυψεν αὐτὴ εἰς τὴν φωνὴν τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ ἀγνώμονος αὐτοχθονισμοῦ. Οἱ ἑτεροθρόνοι Ἕλληνες πρέπει ἄλλοῦ νὰ ζητήσωσιν ἄρτον καὶ στέγην. Ἀγωνισθέντες κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἐργασθέντες τὸ ἐπ' αὐτοὺς εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς 3ης Ἰουλίου, ἀνιδρύσαντες Συνέλευσιν, μέλλουσαν ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ προνόμια τοῦ ἔθνους, ὥσει οἱ Ἰουδαῖοι ἐκδιώκονται καὶ ἀποδιοπομπουνοῦνται ἤδη ἀπὸ τοῦ Ναοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ ἐκείνου περιβόλου, ἐν ᾧ τὰ πάθη καὶ αἱ ἀντεκδικήσεις ἔπρεπε νὰ σιγήσωσι. Καὶ ἡ κατὰ τῶν πληρεξουσίων ἑτεροθρόνων ὀργὴ πίπτει καὶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν. Ἰδοὺ ἡ πρώτη ἀπόφασις τῆς Συνελεύσεως μᾶς λέγει: «Ῥιφθῆτε εἰς τοὺς δρόμους, διψῶντες καὶ πεινῶντες, ἀνυπόδητοι καὶ γυμνατεύοντες, Σεῖς οἱ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ῤιφθέντες τοσαύτως εἰς τὸ πᾶρξικόν πυρ, περιφρονήσαντες τὸν θάνατον. Φύγετε ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας αὐτονομίου Ἑλληνικῆς γῆς, γενῆτε δούλοι, γενῆτε ἐπαῖται εἰς τὰ ξένα καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ Σας εὐχεσθε ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἡμῶν τῶν αὐτοχθόνων». Ἀπαισία ἀπόφασις, δυσφόρητος καταδίκη! Ἄν ὄχι ἄλλο, ἡ ἱστορία θὰ κρίνῃ μίαν ἡμέραν, τὴν ἡμέραν τῆς 23ης Ἰουλίου 1843, ἡμέραν ὄντως ἀποφράδα τῷ Ἑλληνισμῷ καὶ ἡ κρίσις αὕτη, ὅσῳ αὐ-

στηρά, τόσω και δικαία ἔσεται πρὸς αἴσχος ἐκείνων, οἵτινες προὐκάλεσαν τοιαύτην ἀπόφασιν. Ἡ δὲ τῆς διαίρεσεως ἀνήθη και τῆς μισελληνου πολιτικῆς ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἐτελέσθη. Εὐρέθησαν δὲ μεταξύ ἡμῶν ὄργανα, και δυστυχῶς ἐπὶ πολλοὺς χρόνους θὰ διαμῆνῃ ἡ ἀλήθεια, τὸ πικρὸν δι' ἡμᾶς ἀξίωμα, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτήρ, εὐμετάβλητος ἐν πολλοῖς, ὑπέκυψε και ὑποκύπτει εἰς τὰ πάθη και προσωπικότητας, αἵτινες κατέστρεψαν τὸν εὐθαλῆ τοῦτον τόπον, ἔχοντα τοσαῦτα προνόμια ὑπὸ τῆς φύσεως και προωρισμένον ἴσως διὰ μέλλον εὐρύτερον και μεγαλῆτερον.

Βαρὺς ἐπῆλθεν ὁ χειμὼν και τὰ πάντα μ' ἐλλείπουσιν. Αἱ θυγατέρες μου, τ' ἀθῶα αὐτὰ πλάσματα, δὲν ἔχουσι δεῦτερον φόρεμα ἢ κατάλληλον ἐπενδύτην· πάσχουσι, ὑποφέρουσι, συμμερίζονται μετὰ καρτερίας τῆς δυστυχίας μου, και τοῦτο με λυπεῖ κυρίως. Εὐτελεστάτη χρηματικὴ ποσότης μοὶ ἐναπομένει, και μεθ' ὅλης τῆς γλισχρότητος δὲν δύναμαι νὰ ἐπαρκέσω δι' αὐτῆς εἰς τὰ ἐξόδια 15 τὸ πολὺ ἡμερῶν. Εἶναι ἐντροπὴ νὰ τὸ εἶπω; Ἴν' ἀποφεύγωμεν τὸ ἐξόδιον τοῦ ν' ἀνάπτωμεν τὴν λυχνίαν μας τὸ ἑσπέρας, πέπτομεν ἐνωρίς εἰς τὴν κλίνην μας· αἱ θυγατέρες μου διηγοῦνται μυρία ὅσα μεταξύ των και διασκεδάζουσι διὰ τῆς παιδικῆς των φλυαρίας ὥρας τινας ἐγὼ δὲ ὕπνον δὲν ἔχω, διότι ὕπνον δὲν ἔβρίσκει ἡ συμφορὰ· θλίβομαι δὲ αὐτὰς, ἀναλογιζόμενος τὴν στιγμὴν ταύτην ὁποῖων διασκεδάσεων και χαρᾶς ἀπολαμβάνει ἡ νεότης. Θεέ μου, βασιάνισόν με εἰσέτι! ἐπιθυμῶ νὰ ζῆσω διὰ μόνας τὰς θυγατέρας μου. Και τίς μετὰ τὸν θάνατόν μου θὰ τὰς προστατεύσῃ; Ἴδου ὅτι με λυπεῖ κυρίως. Ἀπροσάτευτα και ὄρφανὰ θὰ μείνωσι τὰ τέκνα μου, και τοῦ κόσμου ἡ καταδουή θὰ πέσῃ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀγ-

γέλων. Ἐπεθύμουν, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἐπεθύμουν τὴν ἀποκατάστασιν των. Ἀλλὰ πῶς; τὸ πᾶν ἐλλέπει ἀπ' ἐμοῦ τοῦ δυστυχοῦς καὶ μόλις μετὰ πολλῆς οἰκονομίας ἐπαρκῶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεώς μας.

Χθὲς ἡ κόρη μου Εἰρήνη, ἡ Εἰρήνη αὕτη τοῦ οἴκου μου, δακρῶσα, μελαγχολικῆ, καὶ μόλις τολμῶσα, μοι ὑπέδειξε διὰ τρόπου μελιχείου, ὅτι χρειάζεται φόρεμα καὶ ἐπενδύτην τοῦ χειμῶνος. Τὸ δυστυχὲς πλάσμα ὑποφέρει ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐνδυμάτων. Ἐραία τὴν μορφήν καὶ ψυχὴν, ἐγκαλλώπισμα τοῦ οἴκου μου, αὕτη εἶναι ἡ οἰκοδόποινα τῆς πενυχρᾶς καλύβης μου, αὕτη ἡ παιδαγωγὸς τῆς μικρᾶς μου Εὐαθίας, ἣτις ὅλη χαρὰ μᾶς παρηγορεῖ διὰ τῆς χαρᾶς τῆς, τῶν λογοπαιγνίων τῆς καὶ θωπειῶν τῆς. Εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ, τὸ πλῆρες δι' ἐμὲ ἀναμνήσεων, τὸ ἔρημον καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητον καὶ ἀκοινωνητον, εἰς ὃ μ' ἔρριψεν ἡ πένια καὶ ἡ παραγκώρισις, ἰδοῦσαι τὸ φῶς αἱ θυγατέρες μου, ἐγεννήθησαν ἐν τῇ δυστυχίᾳ, καὶ δὲν δύνανται νὰ αἰσθανθῶσιν αὐτήν. Ὅπως ὅμως ἐν τῷ μέλλοντι θὰ δοκιμάσωσι πικρίας!

Τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ἀπερχομένη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ Εἰρήνη μου ἔτρεμεν ἀπὸ τὸ ψῦχος. Μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν τὴν εἶδον ὠχρὰν, καὶ φοβοῦμαι μήπως πάσχει. Φοβοῦμαι, ὡς πατὴρ, μήπως ἐν τῇ μελαγχολικῇ τῆς Εἰρήνης μου καρδίᾳ, σχηματίζεται ἤδη τὸ μοιραῖον καὶ ἀναπόφευκτον ἐκείνο κενόν, ὅπερ προσγίνεται εἰς ψυχὴν παρθένον ἐντυπώσεων καὶ πόθων. Θὰ προσπαθῶ νὰ οἰκονομήσω ὅ,τι δυνῆθῃ, διὰ νὰ κάμῃ εὐτελέστατα τοῦ χειμῶνος ἐνδύματα. Ἐπὶ τούτῳ πρέπει νὰ ὀδοιπορήσω μὲ τὸ τρομερὸν αὐτὸ ψῦχος, νὰ ὑπάγω εἰς Θήβας καὶ ἐπιμηθευθῶ τὸ ὕφασμα. Ἀλλὰ τίς τῶν ἐμπόρων θὰ μοι κάμῃ

πίστωσιν; Ὅτι εἶχόν τὸ ἐπώλησα. Ἀηδίασα ἐκποικῶν. Τὸ μόνον πολυτίμιον, ὅπερ μοὶ ἐνεκοιμένει, εἶναι τῆς Μητρός μου τὸ δακτυλίδιον. Ἐνθυμούμαι μετὰ συντριβῆς καρδίας εἰσέτι, ἐνθυμούμαι τὴν στιγμήν, καθ' ἣν με ἥσπασθη καὶ μοὶ ἔδωκε δι' ὑστάτην ἐνθύμησιν τὸν ὑστάτον ἀσπασμὸν τῆς καὶ ὅτι ἐκράτει Οὐδεις, καὶ ὁ πλέον ἀπηνέστερος τῶν τοκογλύφων δὲν θ' ἀνεχθῆ νὰ λάβῃ δι' ἐνέχυρον τὴν ἱεράν καὶ τιμαλφῆ ταύτην τῆς Μητρός μου παρακαταθήκην· οὐδεις θὰ μοὶ ἀφαιρέσῃ τὸ πολυτίμιον τοῦτο κειμήλιόν μου.

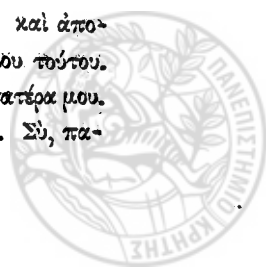
19 Δεκεμβρίου.

Σήμερον τὸ πρῶτ' ἐτόλμησα νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν Εἰρήνην μου τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν μας. Ἡ τόλμη μου αὕτη προήρχετο ἐξ ἀνοήτου τινος πεποιθήσεως, ὅτι θὰ ἀνεκούφιζον πρὸς στιγμήν τὴν διαρκῆ λύπην μου, ἐὰν συνεμερίζετο μέρος αὐτῆς καὶ ἡ κόρη μου. Καὶ πράγματι. Τῇ διηγήθην τὰς τελευταίας ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἀπροσδοκίτους εἰδήσεις καὶ εἰς ὀρόσην ἀπόγνωσιν καὶ ἀβεβαιότητά ἐνεκ' αὐτῶν εὐρίσκομαι. Ἡ Εἰρήνη μου κατὰ πρῶτον ἐσχυρώπασεν, ὠχρίασεν, ἐρρίγησεν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἀπεσπίασθησαν ἄφωνα μυστηριώδους καλαισθησίας δάκρυα· μετὰ τινὰς ὁμῶς στιγμὰς συνῆλθε καὶ ἡ γλαφυρά της ὄψις ἐφαιδρύνθη, ὡς οἱ πολυανθεῖς λειμῶνες, τῆς ἡμέρας ἐπιλαμπούσης.

— Αὐτὸ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ταραχῆς καὶ λύπης σου, καλέ μου πατέρα;

— Ναι, ἀπεκρίθην ἐγὼ, κύψας τὴν κεφαλὴν μου καὶ ἀποστρέψας, ἄκων, τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τοῦ ἀγγέλου μου τούτου.

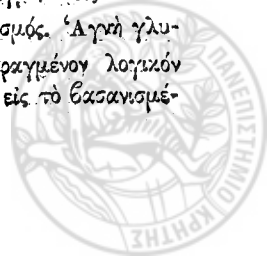
— Μὴ, ἐπανελάβεν ἡ Εἰρήνη μου, μὴ λυπῆσε, πατέρα μου. Σὺ, ὁ ἐλπίζων εἰς τὸν Θεόν δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζῃσε. Σὺ, πα-

τέρα μου, μ' ἐδίδαξες τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Εἶναι βέβαιον, ὅτι εἴμεθα πτωχοὶ, δυστυχεῖς, ὅτι στεροῦμεθα πολλῶν, πλὴν ἐπίσης εἶναι βέβαιον ὅτι ἄχρι τοῦδε ἐζήσαμεν ἐντίμως καὶ δὲν ὑστερήθημεν τοῦ ἐπιουσίου μας· ὁ Πανοικτίρμων μᾶς ἔδωκε καὶ δίδει τὴν υἰεῖαν μας καὶ διὰ σοῦ μᾶς προστατεύει· μὴ βαρύνωμεν τὸν πατέρα τῶν ὄρφανῶν καὶ ἄς προσδοκῶμεν μετὰ θάρρους τῆς ἀναλήψεως Αὐτοῦ.

Πάραυτα ἡ ἀθήρα καὶ ἀδολίευτος τὴν ψυχὴν Εἰρήνη μου, ὅλη παιδικὴ ἀπροσποίητος χάρις, ἀνέτεινε τὰς χεῖράς της πρὸς τὸν ἀθάρατον καὶ αἰώνιον πατέρα καὶ ἐφέλλισεν ἀγνὴν αὐτοσχέδιον δέησιν ἐκάπιον τοῦ Βίχονοστασίου μας ὑπὲρ τοῦ δυσμοῖρου ἐμοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς της, ἣν ἀγαπᾶ περιπαθῶς. ὦ! ἐγκαλλώπισμα τοῦ πτωχικοῦ μου οἴκου, ὅποῖαι ἄωροι καὶ ἄφατοι εὐδαμοναίαι πηγάζουσιν ἐκ σοῦ, ὅποῖον βάλσαμον εἶσε, Εἰρήνη μου, ἀπέναντι τῶν μᾶλλον σκληρῶν καὶ ἐπιβύων καταφορῶν τῆς μαύρης εἰμαυμένης μου, ἧς αἱ παράδοξοι καὶ παράτολμοι προαισθήσεις μὲ περικυκλοῦσι πρὸ πολλοῦ καιροῦ. Θρησκευτικαὶ διδασχαι, ἄς ἠδυνήθην νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὴν θυγατέρα μου, αεῖς ἤδη σώσατέ με. Κατέστην, τὸ ὁμολογῶ, μικρόνους ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μου καὶ ἄφρων ἐν τῇ δυστυχίᾳ μου, καὶ ἤδη ἐγνοῶ τὸ σφάλμα μου, θελήσας πρὸς στιγμὴν κἄν νὰ πιεράνω τόσῳ εὐαίσθητον καὶ λεπτὴν καρδίαν.

Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω δεόντως τὸ εὐγενὲς καὶ ἐκφραστικὸν τῆς φυσιογνωμίας τῆς Εἰρήνης μου μετὰ τὴν σύντομον προσευχὴν της. Ἐπιτραπέϊτω πρὸς στιγμὴν εἰς δυστυχῆ πατέρα ὁ πατρικὸς διὰ τὰ τέκνα του ἐγῶισμός. Ἀγλή γλυκυθυμία κατέλαβε τὸ πυρετῶδες καὶ τετραγαμμένον λογικὸν μου, ἵλαρά τις ἀπόκρυφος διάθεσις ἐπανήλθεν εἰς τὸ βασανισμέ-

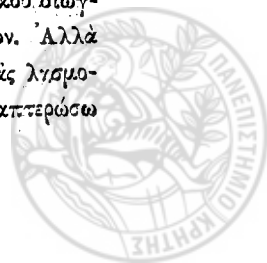

νον σώμά μου, αἱ ἐλπίδες μου ἀνεπτερώθησαν. Ἀπέναντι δὲ τῆς παρηγορίας ταύτης ὁ ἄθλιος ἐγὼ τί εἶχον νὰ προσφέρω ὡς ἀντίδοτον τῆς ψυχικῆς συγκινήσεως τῆς κόρης μου; Οὐδέν. Τὴν ἐφίλησα περιπαθέστατα καὶ δὲν ἠδυνήθην ν' ἀρθρώσω δευτέραν λέξιν.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὁ χειμὼν ἔσεται δριμύς, διότι τὰ πέραξ ὄρη εἶναι ἤδη λευκὰ ἀπὸ χιόνα. Ταχυδρόμος ἕνεκα τοῦ χειμῶνος δὲν δύναται νὰ προσπελάσῃ εἰς τὸ ἀπρόσιτον χωρίον μας, οὐδ' οἱ περιμενόμενοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κυνηγοί, οὓς πρὸ ἐτῶν συνειθίζω νὰ φιλοξενῶ εἰς τὴν πτωχικὴν μου οἰκίαν. Ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ σχεδιαγραφῶ τὴν ζωὴν μου, τὰς περιπετείας μου. Ὅποια ἡ ἀντίθεσις τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ παρὸν. Ὅποσα ἐντεῦθεν τὰ διδάγματα θ' ἀντλήσῃ ὁ θέλων νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀστασίας τῶν ἐγκοσμίων καὶ τῆς ἀχαριστίας τῶν συγχρόνων του.

Ἐποχῆς προσφιλοῦς ἡ ἀνάμνησις ἔχει τι θελκτικόν, σοβαρόν, διδασκτικόν, παρηγόριον ἐν μέρει. Ἀντιπαράβαλλον ἀμερολήπτως τὸ παρὸν πρὸς τὸ παρελθόν, διορῶ ὅπόσον θελκτικόν ἦτο τὸ δεύτερον, καὶ περίλυπος, οὐδὲ κἂν μειδιῶ διὰ τὸ πρῶτον. Τοιαύτη ἡ φθαρτὴ ἡμῶν πλάσις. Ἐργάται τοῦ ἀκατανοήτου καὶ διηνεκοῦς τῆς ἀνθρωπότητος δράματος, ὑποκείμεθα, ὡς τὰ ἔθνη, εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐκεῖνα μὲν μένουσιν, ἡμῶν δὲ ἡ εὐτελής ὑπαρξίς καταβαίνει ἀνεπιστρέπτει ἐπὶ τοῦ τάφου, τοῦ μεσοτοίχου τούτου τῆς φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας.

Αἱ ἡμέραι μου σκοτίζονται· καταπιέζομαι ὑπὸ ἐθνικοῦ διωγμοῦ, ὑπὸ λύπης, μυστικῶν φροντίδων καὶ περιπετειῶν. Ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν διὰ τὰ τέκνα μου, πρὸς χάριν αὐτῶν, ἄς λησμονήσω τὰ δεινά μου, ἂν ταῦτα λησμονῶνται, ἄς ἀναπτερώσω

τάς εὐχάς μου, καὶ ἀνατρέγων εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ παρελθόντος μου, ἄς φαιδρύνω πρὸς στιγμὴν τὰς ἐλπίδας μου δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦλάχιστον.

20 Δεκεμβρίου.

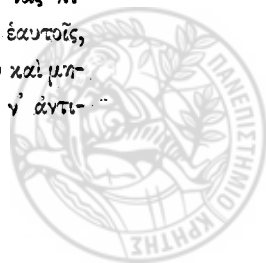
Ἐκπληρῶ τὴν χθεσινὴν μου ἀπόφασιν. Μηδεὶς ἀποδώσῃ εἰς ἐμὲ ἐγωϊσμόν. Εἶναι παρηγορία, μόνολογος συμφορᾶς. Γράφω διὰ τὰ τέκνα μου καὶ ἡ ἀφήγησις τῶν περιπετειῶν καὶ δεινοπαθημάτων μου εἶναι τὸ μόνον καταπίστευμα, ὅπερ εἰς αὐτὰ ἐγκαταλείπω.

« Ἐγεννήθην ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν. Ἡ μήτηρ μου Ἀγλαΐα, ἀνήκουσα εἰς τὰς γυναῖκας ἐκείνας, αἵτινες ἦσαν προωρισμέναι ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ν' ἀναδειξῶσι τοὺς ἐργάτας τοῦ 1821, μὲ ἀνέθρεψεν ἐν χριστιανικῇ ἀρετῇ, τὸ γάλα τῆς ἐλευθερίας, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀοιδοῦ τῆς Ζακύνθου, γαλακτουχήσασά με. Ἐνάρτεος καὶ εὐσεβῆς γυνὴ, ὡραία τὴν μορφήν καὶ ψυχὴν, μοι ἐνέσπειρεν ἐξ ὑπαρχῆς τὰ πρῶτα νάματα τοῦ πρὸς τὸν Θεόν, τὴν πατρίδα καὶ ὁμοίους μου, σεβασμοῦ, καθήκοντος καὶ ἀγάπης. Γέννημα τῆς περικλοῦς τοῦ Ὀδυσσεῦς πατρίδος, τῆς εὐσκίου καὶ εὐλιμένου Ἰθάκης, ἡ μήτηρ μου ἐν ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ ἤλθεν εἰς γάμου κοινωνίαν, κατὰ τὰ τότε εὐχάριστα καὶ ἀπλοϊκὰ ἔθιμα, ἅτινα δυστυχῶς τὴν σήμερον ἀπώλεσαν τὴν ἀρχετυπίαν των διὰ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐπιπλάστου Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ πατήρ μου Δημήτριος, γεννηθεὶς ὑπὸ στέγην πλουσίαν καὶ κληρονομήσας ἀρκετὴν πατρικὴν περιουσίαν, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ διεκρίνετο ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῶν πρωτευόντων ἐπὶ τιμιότητι, φιλανθρωπίᾳ καὶ πατριωτισμῷ. Εἰς τὴν Ὀδησσὸν παρὰ τινὲς πλουσίῳ ἐμπόρῳ, οὔτινος δὲν ἐνθυμούμαι καλῶς ἤδη τὸ ὄνομα

και μεθ' ου εύρίσκειτο εις έμπορικας σχέσεις, ειδε την οικογένειαν της μητρός μου και εκεί έγκώρισε και ήγάπησεν αυτήν.

«Ουδέεις άγνοεί τά μαρτυρολόγια των κατοίκων των Ιονίων πλειάδων. Μέχρι στεφάνης έπιον τό ποτήριον των διωγμών και καταστροφών οικογένειαι τινες, έν αις άκμάζον ένυπήρχε τό έθνικόν αίσθημα. Θάνατος, προγραφή, άτίμωσις, δήμευσις, ήν τό σύνθημα των εκάστοτε κατακτητητών, κατ' εύφημισμόν προστατών, και θάνατον, άτίμωσιν, προγραφήν, δήμευσιν ύφίσταντο οί δυστυχείς και ταλαιπωροι Έπτανήσιοι, γενόμενοι τό έρμαιον της βίας, ισχύος και άντεκδικήσεως του κατά καιρούς ισχυροϋ. Έμποκεί φρίκην, και όμως είναι αληθές, αληθέστατον' έφευγον τό πάτριον έδαφος, και ως άλλοι ίκέται, άπάτριδες και δυσφοροϋντες έπί τη άτυχία των, έζήτουν άσυλον, προστασίαν εις τά ξένα. Φρικτή ή ανάμνησις δεινοπαθημάτων αδελφών, και δεινοπαθημάτων, διαρκεσάντων έπί τοσοϋτον χρόνον, τόσοσφ άπαισιών και σκληρών και χάριν μιās και μόνης εθνικής ιδέας. Και όμως και οϋτοι ως έτερόχθονες εκβάλλονται και αποδιοπομποιούνται ύπό των αυτοχθόνων της σήμερα. Όποια άμοιβή!

«Εϋτυχείς έβρέον αι ήμέραι της παιδικής μου ήλικίας. Άμέριμνος, δέν έφανταζόμην τό κακόν, δέν ήδυνάμην δέ να προμαντεύσω τάς μελλούσας ταλαιπωρίας μου' ήμην όλος ζωή και χαρά. Μόνος έπιζήτας μεταξύ τεσσάρων τέκνων, συνεκέντρουν έν έμαυτῷ τό φίλτρον των γονέων μου, οίτινες τύχης άπηνοϋς την δυσμένειαν μετά καρτερίας έφαιίνοντο ύπομένοντες, τάς πικρίας, τους πόθους και την θλίψιν καταπνίγοντες έν έαυτοίς, ίνα μη ό εις πικράνη τον έτερον. Και όμως τό πατρικόν και μητρικόν αίσθημα, όλως άγρόν και άδολον, δέν ήδύνατο ν' άντι-

στρατευθῆ εἰς τὰς ἀσπλάχνους τοῦ θανάτου ἀπαιτήσεις καὶ ἀναχαιτίσῃ αὐτάς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι αἱ παράδοξοι τῆς εἰμαρμένης προαισθήσεις συνταυτίζονται μετὰ τῶν ἰδικῶν μας, καὶ ἡ φαινομένη εὐδαιμονία, ἃν καὶ ἐξησφαλισμένη ἐπὶ ἀκραδάντων βάσεων, καταδιβρώσκειται ὑπὸ τῆς ἐρυσίβης αὐτῶν.

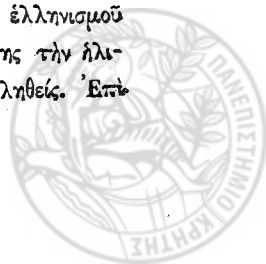
»Ὁ πατὴρ μου ἠκολούθησε τὰ τέκνα του. Ὑπάρχουσιν οἱ πιστεύοντες, ὅτι πέραν τοῦ τάφου ὑπάρχει δεσμός τις ἀπόρρητος, καὶ ὅτι τελοῦνται μυστήρια ἀκατανόητα. Καὶ ἔχουν πλήρες δίκαιον.

»Ἐμμεῖνα ὄρφανός πατρός. Ἡ μήτηρ μου ἦν ἔκτοτε τὸ πᾶν δι' ἐμέ. Ἀμυδρὰν ἰδέαν ἔχων περὶ τοῦ ἐναρέτου καὶ καλοῦ πατρός μου, οὗτινος τὴν στέρησιν συχνὰ μετὰ σεβασμοῦ ἀγνοῦ ἐθρήνει ἡ δύστηνος μήτηρ μου, λυποῦμαι, μὴ δυνάμενος τὴν στιγμὴν ταύτην ν' ἀπονεύω τὰς δεούσας τιμὰς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Γεννήτορός μου.

»Πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὸ σχολεῖον ἤμην ἀρκετὰ κατηρτισμένος. Εἶχον ἰδιάζουσιν εἰς τὰ γράμματα κλίσιν καὶ πολὺ μὲ ἤρεσκον τὰ ἱστορικὰ διηγήματα, μὴ προαισθανόμενος, ὅτι καὶ ὁ βίος μου ἔσεται τὴν σήμερον ἀφήγησις ἱστορίας θλιβερᾶς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νεότητός μου νέα ἰδέαι καὶ νέα ἀρχαὶ ἀνεγεννῶντο ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτικοῦ οἰκοδομήματος. Ἡ αἰμοσταγὴς τοῦ 1789 ἐπανάστασις δι' εὐγενῶν θυμῶτων ἔθετο τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, καὶ τὸ ἀγνὸν καὶ ἀρρένωτον αἷμα τῶν τέκνων τῆς Γαλλίας, ποτίσαν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ἐξησφάνισε τὰς ἀρχαίας παραδόσεις καὶ προλήψεις ἅπαξ διὰ παντός. Εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ πλουσίου καὶ εἰς τὴν καλύβην τοῦ πτωχοῦ ἤκουέ τις τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδόξου τέκνου τῆς μεγαλοφυῶς ἐκείνης ἐπαναστάσεως, Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ἐλπίδες

ἄλλως τε γλυκεῖαι τοῖς Ἑλλησι κατέστησαν ἔθνικόν καὶ προσ-
φιλές τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τῶν μαχῶν, ὃν ἠλπίζον τῆς ἔθνικῆς
τῶν αὐτονομίας τὸν σωτήρα καὶ πρωτουργὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς
κυρίως τοῦ πρωτομάρτυρος Ῥήγα τοῦ Φερραίου. Καθὼς ὁ βυ-
θιζόμενος εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν ὑδάτων ἐξαιτεῖται εἰς μάτην
πανταχοῦ τὴν βοήθειαν, καὶ τὸν τυχόντα λίθον ἐπὶ τοῦ πυθμέ-
νος τοῦ τρομεροῦ στοιχείου νομίζει εὐμενῆ τῆς σωτηρίας του
βωμῶν, οὕτω καὶ τὰ ἔθνη, στενάζοντα ὑπὸ ζυγὸν βίαιον καὶ
βαρὺν, βυθιζόμενα διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου εἰς τὴν
ἄβυσσον τῆς ἀπελπισίας, προσδοκῶσι πανταχοῦθεν βοήθειαν.

»Παρὰ τοῦ σεβαστοῦ γέροντος ἀρχιμανδρίτου Βαλσαμῶνος,
τέως ἐξ Ἰωαννίνων ἀφιχθέντος, ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα.
Ὁ Ἑλληνικὸς κληρὸς, διασώσας ἐν ἑαυτῷ τὸν Ἑλληνισμόν
ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου, ἔχαιρεν ἕκτοτε τὸ εὐτυχές
προνόμιον τῆς ἀναγεννήσεως τῶν νέων ιδεῶν καὶ τῶν γραμμά-
των, καὶ, ὡσεὶ νέος ἀπόστολος τοῦ μέλλοντος ἀπορρήτου δρά-
ματος τοῦ 1821, πανταχοῦ ἐσπευδε διαδίδων τὰ φῶτα, τὴν
θρησκείαν, τὴν ιδέαν, πανταχοῦ ὅπου ἐφορᾶτο, κατατρεχόμενος
καὶ παντοῖα ὅσα ὑφιστάμενος δεινά. Κέντρον τῶν ἱερῶν τούτων
ἐνεργειῶν ἦν τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεῖον, καὶ μετ'
ὀλίγα ἔτη μάρτυς ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ἐκρεμάτο ἐπὶ τῆς
ἀγχόνης διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἔθνους. Ὁ γέρον ἀρχιμανδρίτης
Βαλσαμῶν, ἐκ τῆς ἐκθρεψάσης Πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς Δη-
μητριάδης τῆς Γόρτυνος καταγόμενος, συμμαθητὴς τοῦ Ἐθνάρ-
χου Πατριάρχου μάρτυρος Γρηγορίου, ἦν πράγματι ἱεροφάντης
σεβαστός. Ὁ μύστης οὗτος τῆς θρησκείας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ
δὲν ἐπαύσατο τῆς ἀποστολῆς του, καὶ τοι προσβύτης τὴν ἡλι-
κίαν καὶ ὑπὸ τῶν κόπων καὶ τῶν διωγμῶν καταβληθείς. Ἐπὶ

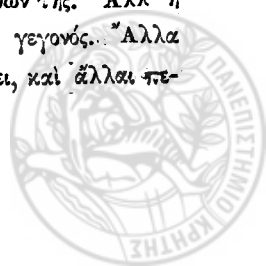

πολλά ἔτη διδάζας ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ υἱοῦ τῆς Χάμικως, τοῦ αἰμοδόρου Ἀλῆ, ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρὰ τῷ πατριάρχῃ μένων. Ἀγνοῶ τὴν σήμερον, ἂν ὁ σεβάσμιος οὗτος γέρον ζῆ ἢ ἂν καὶ οὗτος τὸν μαρτυρικὸν τοῦ ἱεράρχου θάνατον ἐμαρτύρησεν.

»Εἰσῆλθον ἀκολούθως εἰς τὸ ἐν Βυθία σχολεῖον τοῦ Νικολάου Λογάδου. Ἡ φιλοπατρία τοῦ διδασκάλου τούτου τοῦ γένους ἦν μεγίστη. Ἐξαχος καὶ περικλεῆς Ἑλληκιστὴς ὁ Λογάδης, συνεχέντρον ἐν ἑαυτῷ τὰς σπανίας ἐκείνας ἀρετάς, αἵτινες διέκρινον καὶ ἐκόσμουσαν τοὺς πρωτοεργατοὺς τοῦ ἱεροῦ τοῦ 1821 ἀγῶνος. Παρ' αὐτῷ συχνάκις ἐβλεπον τὸν Δικαῖον, Ἀριστείδην Παππᾶν, Περγαίβιον, Σέκερην, Ἀφθονίδην. Ὅτε αὐτοὶ ἐνόητε συνευθύμουν, ἤκουον φθόγγους μυστηριώδεις, οἵτινες, ἀγνοῶ διατί, με' ἠλέκτριζον. Ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ οἱ ἐταῖροι πατριῶται ἐψάλλον τοῦ Ῥήγα Φεργαίου τὰ ἐθνεγεργήτρια, τοῦ Ἀνδρούτζου καὶ Λάμπρου Κατζώνη τ' ἀνδραγαθήματα καὶ ἐν τῇ εὐφροσύνῃ των αὐτῇ ἐξαλλοὶ ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐγένοντο, καταπνίγοντες αὐτὸν ἕως ἂν ἐπέλθῃ ἡ ὥρα. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐνοήσω τί συνέβαινε παρὰ τῇ εὐπαιδευτῷ ἐκείνῃ χορείᾳ. Τὸ πᾶν δι' ἐμὲ ἦτο μυστήριον.

»Ὁ Λογάδης με' ἠγάπησε πολὺ, καὶ ἐγὼ, μὴ γκωρίσας πατέρα, τὸν ἠγάπησα καὶ ἐσεβάσθην ὡς ἄλλον πνευματικὸν πατέρα.

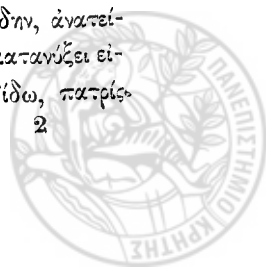
»Εὐποροῦσα ἡ μήτηρ μου, οὐδενὸς ἐφείδετο, ὅπως με' ἀκαδεῖξῃ ἄξιον τῶν προσδοκιῶν της. Ἠνόησα τοῦτο καὶ δὲν ἔπαυον προσπαθῶν νὰ φανῶ καὶ ἐγὼ ἄξιος τῶν πόθων της. Ἀλλ' ἡ στιγμή ἦτον ἐγγύς. Ἡ ἐπανάστασις ἦν ἤδη γεγονός. Ἄλλα ἡ ταλαίπωρος μήτηρ μου ἐσκέπτετο καὶ ἐπόθει, καὶ ἄλλαι περιπέτειαι περιέμενον τὴν νέαν αὐτὴν Νιῶβην.

»Ὁ σεβάσμιος γέρον Βαλσαμών μ' ἐδίδαξε τὸ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι· ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους μὲ παρεσκευάσε στρατιώτην τῆς μελλούσης ἐθνεγερσίας. Τὰς ἀνάγκας πολεμούσης πατρίδος τὸν ἄνισον τῆς ἐλευθερίας καὶ δουλείας ἀγῶνα προησθάνετο ὁ πατριώτης διδάσκαλος Λογάδης, καὶ ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ αἰσθημά μας ἀνύψου. Πολλάκις ἀναγινώσκων τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην, τὸν Θουκυδίδην καὶ Πλούταρχον, τὸν Αἰσχύλον καὶ Σοφοκλῆ, ἐδάκρυε· τὸ μεγαλεῖον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἀναδιφῶν ἐθλίβετο, βλέπων ὑπόδουλον τὸ ἔθνος του, ὅπερ ἦν προωρισμένον ἐν τῇ ἀρχαιότητι νὰ βασιλεύσῃ καὶ ἐβασίλευσε τοῦ Κόσμου. Οἱ πόθοι του ἤρξαντο ἐκπληρούμενοι. Ὁ καιρὸς τοῦ κινήματος ἐπέστη.

»Τὰς σπουδὰς μου ἀποπερατώντας, ἐπεδόθην κατὰ ῥητὴν διαταγὴν τοῦ μακαρίτου πατρός μου εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς ὃ καὶ ἐπέδωκα, ἅ,τε δὴ διαθέτων ἱκανὰ κεφάλαια καὶ ἔχων προστάτας καὶ ὀδηγούς καλοὺς συγγενεῖς. Ἐβλέπον τότε ἐκτάκτους παρὰ τοῖς ἐμπόροις συνδιασκέψεις καὶ δὲν ἀμφίβαλλον περὶ τοῦ μελετωμένου σχεδίου. Ἄλλως τε καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐφαίνοντο ὑπὲρ ποτε ἀγριώτεροι πρὸς ἡμᾶς, οὐδεμίαν ἀφορμὴν δίδοντας. Ἡμέραν τινα, ἦτο Κυριακὴ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρώην διδασκάλου μου Λογάδου εἶδον τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πλουσίους ἐμπόρους Παναγιώτην Σέκκερην καὶ Βασίλειον Διογενεΐδην ὡς καὶ τὸν Γεώργιον Ἀφθονίδην, γραμματέα τότε τῶν Πατριαρχείων. Παρ' αὐτῶν, καὶ ἀκολούθως ἰδίᾳ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ μοι διδασκάλου, ἐμνήθην τὰ τῆς Φιλικῆς. Μόλις ἐκατηχθήτην εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας, ἐνθυμούμαι τὸν Λογάδην, ἀνατείναντα ἐνώπιον τῆς Θεομήτορος τὰς χεῖρας καὶ ἐν κατανώξει εἰπόντα, « ἐτελείωσα τὸ ἔργον μου καὶ σοὶ παραδίδω, πατρίς»

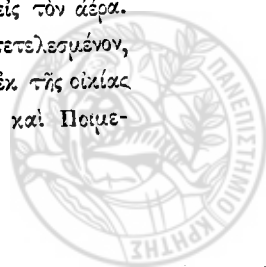
ημου, καὶ ἕτερον στρατιώτην». Ἡσπάρθην, γονυπετήτας, τὰς ἀγίας εἰκόνας τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ τῆς Θεομήτορος, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐν ἱερᾷ καταλύζει, τοῦ Λογάδου προσευχομένου ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους, ἔδωκα τὸν ὄρκον τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ὃν ἐτήρησα καὶ τηρήσω μέχρι τῆς υστάτης μου κατοικίας. Ἀπὸ τῆς θεσπεσίου καὶ μυστηριώδους ἐκείνης στιγμῆς μετ' ἀνυπομονησίας ἀνέμενον τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπανάστασεως ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ.

»Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος. Τὴν 1ην Μαρτίου παρὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει διεβιβάσθη εἰς τὸν Σουλτάν-Μαχμούτ τὸ τοῦ Μονόχειρος κήρυγμα. Ἐκφρων ὁ Μαχμούτ καὶ ὑπὸ τῶν Ἐριννύων ἐλαυνόμενος ἐν τῇ ἀγανακτικῇ του ἀπεφάσισε τὴν γενικὴν σφαγὴν. Αὕτη ἀνεχαιτίσθη τὸ κατ' ἀρχάς· πλὴν οὐδεὶς δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ κατὰ θηριώδους ἀποφάσεως μαινομένου ἡγεμόνος· ἡ ἀμείλικτος καρδιά του ἐζήτει ἐκατόμβας θυμάτων. Τὸ μαρτυρολόγιον ἤρξατο· καὶ ἡ περικαλλὴς τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρωτεύουσα βεβηλοῦται διὰ σειρᾶς νέων ὠμοτήτων. Τὴν δευτέραν τῆς ἐβδομάδος τῶν παθῶν ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης ἐκαρτομεῖτο κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάν-Μαχμούτ. Εἶδον τὸ ἡγεμονικὸν πτώμα τοῦ νέου τούτου Κόδρου, ἀπαγόμενον γυμνὸν πρὸς ταφὴν. Ἐνόσω ζῶ δὲν θά λησμονήσω τὸ ὄχρον καὶ ἄμορφον τοῦ Μουρούζη σῶμα, τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του, ἧς τὸ ἀγέρωγον ἢ σπάθη τοῦ δημοδόρου τυράννου Μαχμούτ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαλείψῃ, τὸ ἡμίκλειστόν του στόμα, προαγγέλλον τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους. Συνεκινήθη κατάκαρδα, καὶ ἐν τῇ δικαίᾳ μου λύπῃ ἐμελέτησα τὴν ἀντεκδίκησιν. Ἀπεφάσισα νὰ φύγω, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθη ἕνεκα τῆς μητρὸς μου, αὐ-

τῆς καὶ μόνης, ἦν ἡγάπων περιπαθῶς. Εἶδον ἀκολούθως εἰς τὸ αἶμα κολυμβώσας τὰς κεφαλὰς τοῦ Νικολάου Σκαναβῆ, πρώην ποστελνίκου καὶ καίμακάμη τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου Μιχαὴλ Μάνου, τοῦ μεγάλου Λογοθέτου τῆς ἐκκλησίας Θεοδώρου Ῥίζου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Φωτεινοῦ. Ἐνθυμοῦμαι εἰσέτι τὸν Ἐφέσσου Διονύσιον Καλλιμάχην ἀτάραχον ἀναβαίνοντα τὸ ἰκρίωμα, τὸ ὁποῖον ἡ μαγία τοῦ Μαχμούτ ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ τῷ Βαλουκ-Παζάρ ὡς φόβητρον τῶν χριστιανῶν ἤγειρεν. Ἐκαστος ἡμῶν εἶχε τὸν θάνατον ἐνώπιόν του.

»Καὶ πάλιν ἀπεφάσισα νὰ φύγω. Ἐστάθη ἀδύνατον νὰ εὔρω κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ ἀπέλθω παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ Ὑψηλάντῃ, καθότι αὐστηρὰ παρὰ τῆς Πύλης ἐλήφθησαν μέτρα κατὰ τῶν ὑπόπτων φυγῆς Ἑλλήνων. Καὶ τὰ μέτρα τὰῦτα, πρὸς αἰώνιον αἴσχος καὶ βεβήλωσιν τῆς ὀφειλομένης πρὸς διωκομένους φιλανθρωπίας καὶ περιθάψεως, ὑπέθαλπον αἱ χριστιανικαὶ τῆς Δύσεως Δυνάμεις. Ὅποια διαφορά! ἡ Κοσμοκράτωρ ποτὲ Ῥώμη ἔδιδεν ἀφρώγον τὴν χεῖρα εἰς τὸν δυστυχεῖ φυγάδα, καὶ ὑπὸ τὸν ἰσπερῆ οὐρανὸν τῆς περικλοῦς τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ πόλεως, ὁ ἐν Ἀθήναις Ἐλέου Βασιλεὺς ἐδέχετο καὶ περιέβαλεν αὐτόν. Ὑπέμεινα. Ἐμείνα.

»Ὁ ἱερός λόγος ἔπιπτεν ἐν Δραγατζανίῳ, ζηλωτῆς δὲ καὶ πιστὸς ἀκόλουθος τούτου ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, ὑπέρτερος τῶν ὄντι ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡρωϊκῶς ἔπιπτε θῦμα ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σέκου, μετὰ μυρίων ἀλλοφύλων τινασσόμενος εἰς τὸν ἀέρα. Πᾶσα προσδοκία μου ἀπέπτῃ. Ἐθεώρουν τὸ πᾶν τετελεσμένον, τὰς ἐλπίδας μου σθεσθεΐσας. Μοὶ ἐπέπρωτο τέλος ἐκ τῆς οἰκίας μου νὰ ἶδω ἀπαγόμενον ἐπὶ σφαγὴν τὸν Ἐθνάρχη καὶ Ποιμε-

νάρχην μας Πατριάρχην Γρηγόριον. Ἀκόμη τὴν στιγμὴν ταύτην φοίτω. Ἐτόλμησα, ἀφοῦ τὴν 3ην ἡμέραν κατεδίβασαν ἐκ τῆς ἀγχόνης οἱ δῆμοι τὸ ἀγνὸν καὶ ἀχνίζον ἔτι σῶμα τοῦ μάρτυρος, ἐτόλμησα ἐν τῇ παραφροσύνῃ μου νὰ τὸ ἀσπασθῶ, πρὶν παραδοθῆ εἰς τὸν εἰδεχθῆ τῶν ἀφρόνων Ἑβραίων φανατισμὸν. Μαινόμενοι τοῦρκοι μὲ κατεδίωξαν ξιφῆρεις. Ἐσώθην, ὡς ἐκ θαύματος ἀναμιχθεὶς εἰς τὸ περίτρομον καὶ περίλυπον πλῆθος Ἀσθμαίνων, ἔνδακρυς, ἔσπευσα πρὸς τὴν μητέρα μου. Ἐπὶ μυρίων διαλογισμῶν ἔταραττόμην καθ' ὁδόν. Ἐνόμιζον, ὅτι τοῦρκοι ἐβεβήλουν τὴν πατρικὴν μου οἰκίαν καὶ τὴν μητέρα μου ἀνισταμένην εἰς τὴν θηριωδίαν των. Οὐδέποτε δύναται τις ν' ἀπατηθῆ εἰς τὰ προαισθήματά του. Βίς τὰς χεῖρας τῶν διωκτῶν μου ἀφῆκα τὸ κατὰσθημά μου, ὅπερ μετὰ τινος ὥρας ἐλεηλατήθη παρὰ τούρκων καὶ ἑβραίων.

» Ἦτον ἡ πρότη μου θυσία.

» Ἐξάλλος ὑπ' ὀργῆς καὶ θρησκευτικῆς συγκινήσεως, ὑπ' ἀπειρῶν πιεζόμενος συλλογισμῶν, ἀπεφάσισα νὰ φύγω διὰ τὴν Πελοπόννησον, πρὸ ἡμερῶν, ὡς εἶχον μάθει, ἐπαναστατήσασαν. Καί τοι φορικῶν διὰ τὸν μαρτυρικὸν τοῦ ποιμενάρχου μας θάνατον, διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς περιουσίας μου, ἠσθάνθην ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, ἅμα εἶδον τὴν μητέρα μου, τὴν σεβαστὴν καὶ πολύτιμον καὶ πολυπόθητον δι' ἐμὲ ἐκείνην γυναῖκα. Ἡ μαγικὴ ἐπιρροή προσφιλοῦς ὄντος ἔχει τι θελκτικὸν καὶ παρήγορον καὶ εἶναι ἀντίδοτον τῶν πικριῶν καὶ θλίψεων, δι' ἃς καὶ μόνας ἐγεννήθημεν.

— Τὸν Πατριάρχην μας, ἅμα εἶδον τὴν μητέρα μου, ἐφώνησα.

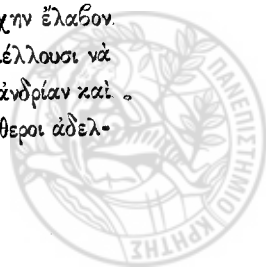
— Σιώπη, περίτρομος καὶ ἔνδακρυς, μὲ ἀπαντᾷ ἐκείνη,

ταῦροι μεθ' ἑβραίων εὐρίσκονται σχεδὸν πρὸ τῆς οἰκίας μας καὶ αἱ αἰμοσταγεῖς αὐτῶν χεῖρες ζητοῦσι θύματα. Κρύψου, υἱέ μου.

» Ἐν τινι παρακειμένη συγγενικῇ οἰκίᾳ ἐκρύβην. Ἡ ἀπόφασις μου νὰ ἐγκαταλείψω τὴν γεννέτειράν μου δὲν ἐπιδέχετο πλέον ἀναβολῆς. Οἱ συγγενεῖς μου ἔντρομοι μὲ ὑπεδέξαντο, ὑποδείξαντές μοι συνάμα, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ μένω ἐπὶ πλέον εἰς τὴν οἰκίαν των. Ἐπρεπε νὰ φύγω.

» Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου. Πῶς νὰ περιγράψω τὴν συγκινητικὴν ἐκείνην στιγμὴν; Χήρα ἀπροστάτευτος ἐπέπρωτο νὰ μένη μόνη εἰς οἶκον πλήρη πικρῶν ἀναμνήσεων δι' αὐτήν, ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἀκολάστους ὀρέξεις βαρβάρων διωκτῶν. Εἰς ἐμὲ δὲ ἦτο γεγραμμένον μετὰ πολλὰ ἔτη καὶ πολλὰς δοκιμασίας νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν στέγην ἐκείνην, ἐν ἣ ἔγνωρίσα τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησα ὅ,τι προσφιλέστατον εἶχον ἐν αὐτῷ, τὴν μητέρα μου.

» Πλοῖον Ἰθακήσιον ὑπὸ σημαίαν Ῥωσικὴν κατ' εὐχάριστον συγκυρίαν εὐρίσκετο εἰς τὸν εὐλίμενον καὶ μαγευτικὸν τοῦ Βυζαντίου λιμένα. Ὁ πλοίαρχος τοῦ ἐμπορικοῦ τούτου πλοίου ἦν συγγενὴς μου ἐκ μητρὸς καὶ μετ' αὐτοῦ ἀπεφάσισα νὰ φύγω δι' Ἰδραν. Ἡ μήτηρ μου προητοίμασε τ' ἀναγκαιούντα, μοι ἔδωκεν ὅσα ἠδυνήθη περισσώτερα χρήματα καὶ μ' ἐσύστησεν ἰδιαζόντως εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θείου μου πλοίαρχου. Μετ' ἐμοῦ ἀνεχώρουν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τρεῖς ἕτεροι συμμαθηταὶ μου ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Λογάδου. Ὅποιαν ἄρᾳ γε τύχην ἔλαβον κατὰ τὸν ἀγῶνα ἀγνοῶ, προγινώσκω ὅμως ὅποιαν μέλλουσι νὰ λάβωσιν ἤδη, ἐὰν τὸ βόλι τοῦ ἐχθροῦ ἐσεβάσθη τὴν ἀνδρίαν καὶ πατριωτισμὸν των, ὃν σήμερον ἀμφισβητοῦσιν οἱ ἐλεύθεροι ἀδελ-

φοί μας. Ὁ θεσπέσιος διδάσκαλος τοῦ γένους Λογάδης παρε-
σκεύαζε στρατιώτας, ἀκμάζοντας τὴν καρδίαν καὶ μάθησιν, ἐξε-
πλήρου τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος του, μὴ προοικονιζόμενος
βεβαίως, ὅτι ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐπέλθῃ ὀδυνηρὰ ἡμέρα, καθ' ἣν
ν' ἀμφισβητῶνται παρὰ τῶν νῦν ἐλευθέρων αὐτοχθόνων ἐλλή-
νων αἱ θυσίαι καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν θυσιασθέντων καὶ τόσας κα-
κουχίας ὑπομεινάντων ἡμῶν, ἐγκαταλειψάντων πατρίδα, γο-
νεῖς, ἀδελφοὺς, οἰκείους, πᾶν ὅ,τι εἶχαμεν.

» Συγγνώμην ἐξαιτοῦμαι, ἐὰν ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ, καθ' ἣν
φρικταὶ ἀναμνήσεις καὶ τρομεραὶ ἐντυπώσεις μοι ἐπέρχονται,
δὲν δύναμαι νὰ ἐπαναφέρω διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὸν ἐκ τῆς
μητρὸς μου ἀποχωρισμόν. Σεῖς, οἱ εἰς τρυφεράς ἀγκαλίας φιλο-
στόργου μητρὸς θαυπευθέντες, ὄρφανοὶ πατρός· Σεῖς, οἱ αἰσθαν-
θέντες ἡδέως ἐπὶ τῶν παρεϊώνσας τὸ φίλημα ἀλγούτης μητρὸς·
Σεῖς, οἱ ἀναμιζάντες τὰ δάκρυά σας, τὴν ἐσχάτην ταύτην θυσίαν
καρδίας πιστῆς, μετ' ἐκείνων ἀποδημούσης φίλης ὑπάρξεως· Σεῖς
μόνοι, οἱ ὑποκύψαντες εἰς τὴν βαρεῖαν τῆς εἰμαρμένης χεῖρα, εἰς
τὸν φρικτὸν ἀποχωρισμόν, εἴσθε εἰς θέσιν νὰ κατανοήσητε ὅπόσ'
ἀπόκρυφα μυστήρια τελοῦνται κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ
ὅπόσοι μυστηριώδης παλμοὶ, τρομεραὶ ἐντυπώσεις καὶ προαι-
σθήματα ἀπαίσια πλήττουσι τὴν καρδίαν μας.»

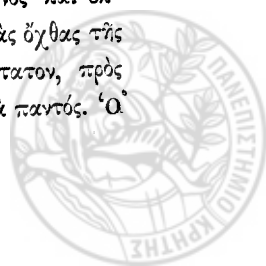
Εἶναι μεσονύκτιον· αἱ δυνάμεις μου ἐκλείπουσιν ἤδη καὶ ἡ
λυχνία μου αὐτὴ πενθεῖ. Ἐπιθυμῶ ὁ ὕπνος, ὁ παρήγορος οὗτος
τῆς δυστυχίας, τῶν πόθων, καὶ τῶν ἀναμνήσεων φίλος, ἐπιθυμῶ
νὰ με καταλάβῃ τὴν ὥραν ταύτην. Ἴσως οὗτος με παραμυθί-
σῃ, ἴσως καταπραΰνῃ τὴν πεπληγωμένην καρδίαν μου, ἴσως μοὶ
παρέξῃ πρὸς στιγμὴν τὴν ψυχικὴν μου γαλήνην, ἣν πρὸ καιροῦ
ἀπώλεσα καὶ ἐστερήθην ἕνεκα σειρᾶς ὀλοκλήρου περιπετειῶν.

21 Δεκεμβρίου.

Κατατρυχόμενος ὑπὸ ἀγνώστου ἀνησυχίας, ἠγρύπνησα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν νύκτα, καὶ ὕπνον μόλις τὴν πρῶταν εὗρηκα. Ἐνόμιζον, ὅτι ἤμην μετὰ τῆς μητρός μου καὶ συνωμίλουν μετ' αὐτῆς. Ὀπτασία ἀπατηλή! Ἐνόμιζον, ὅτι κατεφίλουν τὴν δεξιάν της καὶ ἀνεπόλουν ἀδιακόπως τῆς στιγμαῆς, καθ' ἣν ἀπεχωρίσθη αὐτῆς. Τιμωρία τρομερὰ ἢ αὐπνία. Ἐσηκώθη τῆς κλίνης μου καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους μηχανικῶς ὠδήγησα ἑαυτὸν πρὸς τὰ ὑπνώττονα τέχνα μου. Μοὶ ἐφάνησαν Χερουδίμ. Ἐξήλευσα τὴν θέσιν των. Ποσάκις καὶ ἐγὼ ἀμέριμνος ἐκοιμώμην παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρός μου, ποσάκις προσχαρῆς ὁ πατήρ μου μ' ἐθώπευεν. Ἐφίλησα τὰς θυγατέρας μου εἰς τὸ μέτωπον, μὴ θελήσας νὰ ταραῶ τὴν ἡρεμον καὶ μαγευτικὴν ἡσυχίαν τοῦ ὕπνου των. Τὸ φίλημα ἐκεῖνο μοὶ ἔδωκε τὴν ποθητὴν ἡσυχίαν μου. Ἐκλεισα τοὺς κεκμηκότας ὀφθαλμούς μου καὶ ἀνεπαύθην ἐπ' ὀλίγον. Ἐπαναλαμβάνω ἤδη τὴν διακοπεῖσαν ἀφήγησίν μου.

» Ἦμην μακρὰν τῆς ἐκθρεψάσης με.

» Ἄμα ἐξῆλθε τὸ πλοῖον τῆς Προποντίδος καὶ ἀπεχαιρέτα τὴν μαγευτικὴν τῶν Κωνσταντίνων γῆν, ἀνέπνευσα τὸν καθαρὸν τῆς θαλάσσης ἀέρα, καθότι ὁ πλοίαρχος, φρονίμως ποιῶν καὶ ὑποπτευόμενος ἐπίσκεψίν τινα ἐν τῷ πλοίῳ παρὰ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, ἔκρυψεν ἐμὲ καὶ τοὺς τρεῖς φίλους καὶ συμμαθητάς μου εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ πλοίου πρὸς τὴν τρόπιδα, ἔνθα ἐναποθέτουσι συνήθως τὰ ἐμπορεύματα, καὶ ἐκεῖ εἶμεθα ἀσφαλεῖς. Ἀνέβην ἀκολούθως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἄφρωνος καὶ ἔκθαμβος, τὸ ἔνδακρυ βλέμμα μου προσήλωσα πρὸς τὰς ὄχθας τῆς χώρας ἐκείνης, ἐν ἣ ἐγνώρισα, ὅτι εἶχον προσφιλέστατον, πρὸς τὰς ὄχθας ἐκείνας, ἃς ἐνόμιζον, ὅτι ἀπεχαιρέτων διὰ παντός. Ὁ

πλοίαρχος εἶδε τὴν δικαίαν συγκίνησίν μου καὶ μοὶ παρέσχε πᾶσαν περιποίησιν ἐγὼ δὲ, διὰ νὰ διασκεδάζω ἐπ' ὀλίγον τὴν λύπην μου, ἐξεπλήρουν ἕκτοτε χρέη γραμματέως αὐτοῦ.

» Βοηθητικὸς εὐδῖος ἄνεμος ἔπνευσε ἅμα ἐξήλαμεν ἀπαρτήρητοι ἐκ τῶν Δαρδανελλίων. Μετὰ πέντε ἡμερῶν εὐχάριστον καὶ συγκινητικὸν πλοῦν, ὁ ναύκληρος καὶ ὁ πηδαλιούχος πλησίον τὸ πλοῖόν μας, νηχόμενον ἐπὶ τῆς ἀβύσσου τῶν ὑδάτων καὶ τῶν πύθων, ὠδήγουν πρὸς τὴν Ἰδραν, ἧς οἱ κάτοικοι εἶχον ἐπαναστατήσῃ καὶ ἀποτινάξει τὸν ζυγὸν διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ κινήματος τοῦ ἀτρομήτου καπετὰν Ἀντώνη Οἰκονόμου.

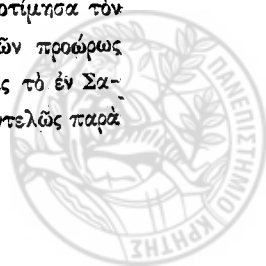
» Ἀποφεύγων τὰς λεπτομερείας ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ ἀφηγήσει μου, ἀπέχω αὐτῶν, καὶ ἐπιθυμῶ ὁ ἐγωῖσμός μου νὰ μιμηθῇ τὰς ἐκδουλεύσεις μου, αἵτινες κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς πρωτοφανοῦς παραγνωρίσεως εἰς ἐντελῆ λήθην. Ἄν ὄχι ἄλλο, ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκόν μου καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἔχω ἤσυχον τὴν συνείδησίν μου.

» Ἐγκαταλείψας μετὰ τινὰς ἡμέρας τὴν ἡρωϊκὴν Ἰδραν, ἔνθα ἔτυχον περιποιήσεων παρὰ τῶν φιλοξένων αὐτῆς κατοίκων, ὦν ἐθαύμασα τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὰς θυσίας, καὶ εὐγνωμόνως ἀσπασθεὶς τὴν δεξιάν τοῦ θείου μου πλοίαρχου, εὐδοκήσαντος νὰ μὲ μεταφέρῃ εἰς ἐλευθέραν γῆν, ἔφθασα μετ' ἄλλων ἐθελοντῶν εἰς Ἄργος καὶ κατετάχθην στρατιώτης ἐθελοντῆς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἀτρομήτου στρατάρχου Δημητρίου Ἰψηλάντου, ἀδελφοῦ τοῦ Μονόχειρος. Ἡ Πελοπόννησος, ἐρημωθεῖσα σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἀποτυχοῦσης ἐπαναστάσεως τοῦ 1769 καὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀλβανῶν, παρίστα ἀλγεινὴν τὴν ἐντύπωσιν, καὶ μόνη ἢ τῆς ἐπαναστάσεως κινήσις ἀνεψύγωσε τὰς ἐλπίδας μου εἰς ἔρημον σχεδὸν τόπον ἐκτάκτου συμφορᾶς. Τὴν αὐτὴν τῆς ἐν Ἄργει ἀγίζεώς μου ἡμέραν, καταταχθεὶς ἐθελοντῆς παρὰ τῶ

Ἰψηλάντη, προσεκλήθη μετὰ τῶν τριῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως συμμαθητῶν μου παρὰ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ στρατάρχου καὶ ἀνάλαβον γραφικῆν ὑπηρεσίαν. Ὁ Βάμβας μὲ ἠγάπησε· πλὴν παρεκάλεσ' αὐτὸν, ὅπως τεθῶ εἰς ἐνεργητικὴν παρὰ τῷ στρατῷ ὑπηρεσίαν. Ἐπείθουμον νὰ πολεμήσω, ἐδίψων αἷμα ἐχθρικόν, ἐζήτουν ἀντεκδίκησιν.

»Εἰς τὰ Δεσβενάκια μοι ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ θαυμάσω τὸν ἠρωϊσμόν τοῦ Κολοκοτρῶνη, τοῦ Τουρκοφάγου Νικήτα καὶ τοῦ Δικαίου. Συνηγωνίσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον μετὰ τοῦ συνετοῦ πατριώτου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ ἠτύχησα νὰ γνωρίσω τὸν αἰοιδὸν τῆς Ἀλβίωνος. Ἐνθυμοῦμαι εἰσέτι Ἡ ὄψις τοῦ Βύρωνος, φαυδρὰ ὡς ἡ ιδέα, δι' ἣν ἐμόχθει καὶ ἐπολέμει, ὑφιστάμενος τὰς μεθ' ἡμῶν κακουχίας, μ' ἐνεθάρρυνε πάντοτε, καὶ ἐθεώρουν αὐτὸν θεόπεμπτον τῶν στρατευμάτων μας ἄγγελον. Οἱ κατὰ θάλασσαν θρίαμβοι τοῦ Μιαούλη, Κανάρη καὶ λοιπῶν ἀνεπτέρωσαν τὰς ἐσβεσθείσας τότε ἐλπίδας μας. Εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου ὁ Σταΐκος μὲ ἠγάπησεν ἤμην εἰς τῶν εὐαριθμῶν συντρόφων, οἵτινες παρηκολούθησαν τὸν παράτολμον ἥρωα ἐκ τοῦ λόφου τῆς Ἀρίας εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ Παλαμηδίου. Ἐπολέμησα εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ναυπλίου διακόσιοι πεντήκοντα ἄνδρες ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ἰψηλάντην ἀπέκρουσαν τὸν ἐπερχόμενον Αἰγυπτιακὸν χεῖμαρρον, ἀναγκάσαντες αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τρίπολιν. Παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Καραϊσκάκη τὴν 22 Ἀπριλίου 1826 ἐπληρώθη μαχόμενος εἰς τὴν ἀτυχῆ τοῦ Πειραιῶς μάχην. Ἦτο στιγμὴ ἐκείνη, καθ' ἣν ἐπροτίμησα τὸν θάνατον, ἰδὼν τὸν ἥρωα τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν προῶρως πίπτοντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς. Νοσηλευθεὶς εἰς τὸ ἐν Σαλαμίῃ Μοναστήριον τῆς Φανερωμένης, ἐθεραπεύθη ἐντελῶς παρὰ

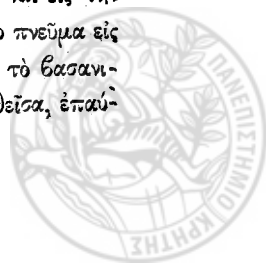
τοῦ ἐμπειρικοῦ Γλατράκου. Παρεστάθην ἐπὶ τέλους ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου εἰς τὴν τελευταίαν κατὰ τῶν Τούρκων μάχην, τὴν ἔνδοξον τῆς Πέτρας μάχην, καὶ μετ' ὑπερηφανείας ἔθνηκῆς εἶδον διαβαινούσας ἐν ὑποταγῇ τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας καὶ ἀνεπιστρεπτεὶ ἐγκαταλειμπανούσας τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὃν ἐπὶ τόσους χρόνους ἐτυράνησαν τὸσφ οἰκτρῶς. Ὡς πάντοτε, ἐδόξασα τὸν Ὑψιστον, ἐπιτελέσαντα ἐν μέρει τὸ ἔργον τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἔθνους ἡμῶν.

» Ἀπέναντι τῶν ἐκδουλεύσεών μου αὐτῶν δὲν ἐζήτησα τίποτε. Ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκόν μου καὶ οὐδενὸς δυνατοῦ τῆς ἡμέρας ἐπάτησα τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας. Εἶδον τὴν πατρίδα ἐλευθέραν καὶ ἡσθάνθην τὴν χαρὰν ἐκείνην, ἣν πᾶς τίμιος στρατιώτης αἰσθάνεται. Ἐφантаζόμην ἄλλα, καὶ οἱ πόθοι μου ἦσαν χίμαιρα, ἦσαν ὄνειρα, δι' ἃ ἠπατήθην οἰκτρῶς. Ἐμείνα μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, ὃν ἀπέκτησα ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ διὰ τοῦ αἵματός μου. Μ' ἐπροικοδότησαν μὲ τινὰς ἐν Ἀργεὶ γαίας, ὡς ἠναγκάσθην νὰ ἐκποιήσω ἀκολούθως, ὅπως ἀνταποκριθῶ εἰς τὰ ἐξοδα τῆς ἀσθενείας τῆς μακαρίτιδος συζύγου μου.

» Ὁ ἀγὼν ἐτελείωσεν. Ἐπόθησα μετὰ ἐπταετῆ ἀποδημίαν νὰ ἴδω ὅ,τι προσφιλέστερον εἶχον ἐπὶ γῆς, τὴν μητέρα μου. Πρὸ διετίας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐτραυματίσθην, ἐστερούμην εἰδήσεών της. Τὰ ἐξοδα τοῦ ταξιδίου μου τὰ εἶχον, καθότι, οἰκονόμος φύσει, δὲν ἐδαπάνων εἰς περιττὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα. Τυχῶν ἀδείας τριμήνου, ἐπεβιβάσθην Ῥωστικοῦ τινος πολεμικοῦ πλοίου, ἀπερχομένου εἰς Ὀδησσὸν διὰ Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τινὰς ἡμέρας μετὰ συγινήσεων καὶ παλμῶν ἐχαιρέτων τὴν γενέτειραν γῆν, τὴν γῆν τοῦ Βύζαντος, τὴν γῆν τῶν Κωνσταντίνων, τὴν νέαν Ῥώμην. Ὅποια αἰσθήματα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀντε-

πάλλαιον ἐν τῇ καρδίᾳ μου, δὲν πιστεύω καὶ ὁ ἀπηνέστερος τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴν ἐνοήσῃ. Οἴμοι! ἠγωνίσθην ἐπὶ τόσα ἔτη, καὶ ἐν τούτοις τὴν περικαλλῆ πατρίδα μου, τὴν πρωτεύουσαν τῶν πρωτευουσῶν, τὴν ἐπανεβλέπον δούλην! Αἱ πικραὶ αὐταὶ ἐντυπώσεις μου, οἱ ἀνέλπιστοι οὔτοι συλλογισμοὶ μου παρήρχοντο, ἅμα πρὸς στιγμὴν ἀνελογιζόμενη, ὅτι ἐγγὺς ἤμην νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, τοὺς συγγενεῖς μου, τὴν πατρικὴν μου οἰκίαν, ἔνθα διεῖλθον τὴν ὥραίαν καὶ θελκτικὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, καὶ εὐγνώμων υἱὸς νὰ καταφιλήσω τὸν τάφον τοῦ πατρός μου. Πλὴν φεῦ! « Ἄλλα μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει. »

» Εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Γαλατᾶ ἀποβίβασθεις, ἀσθμαίνων καὶ μηχανικῶς ὠδήγησα ἐμαυτὸν εἰς τὴν πατρικὴν μου οἰκίαν. Ἐφόρουν εἰσέτι τοῦ πολέμου τὴν φουστανέλλαν, εἶχον τὴν κόμπην κυματίζουσαν, ἤμην καθ' ὀλοκληρίαν ἀρματωλὸς· πλεῖστοι καθ' ὁδὸν Τοῦρκοι μετὰ φιλεκδικίου περιεργείας μὲ παρετήρουν· τοὺς περιεφρόνουν ἐν δεδικοιολογημένῳ ἐγωϊσμῷ καὶ φαιδρὸς τὴν ὄψιν καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπέτῳ πρὸς τὴν οἰκίαν μου. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἤμην ἀπέναντι αὐτῆς. Ἐσταμάτησα αἰφνης τὸ βῆμα, ἔμεινα ἐν ἐκστάσει, ὑποπτεθεὶς δεινὴν καὶ ἔκτακτον συμφορὰν· αἱ δυνάμεις μου μ' ἀφῆκαν. Παρὰ τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας μου γραία πενθοῦσα ἐκάθητο, προσηλωμένον τὸ ἔνδακρυ βλέμμα τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἔχουσα. Ἡ γραία αὕτη ἦν ἡ τροφὸς μου. Δὲν μ' ἐγνώρισε. Τὴν ἠρώτησα « τίς κατοικεῖ εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, καὶ ἂν ἡ Ἀγλαΐα... » Ἡ γραία ἔκυψε τὴν κεφαλὴν, ἐδάκρυσεν, ἐστέναξε καὶ μοι εἶπεν: « ὦ! καὶ εἰς τὴν » αἰώνιον κατοικίαν τῆς! Πρὸ ἡμερῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς » τὸν Ὕψιστον καὶ πρὸ ἡμερῶν ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τὸ βασανι- » σμένον σῶμά τῆς. » Ἡ γραία, ὑπὸ λυγμῶν κυριευθεῖσα, ἐπαύ-

σατο τῆς ἀπροσδοκίτου καὶ ἀπαισίου διηγῆσεώς της, καὶ ὠχρὰ καὶ περίτρομος προσβλέπει πρὸς με, μηδεμίαν δυνάμενον νὰ τῆ εἶπω λέξιν.

— Καὶ ὁ υἱὸς της;

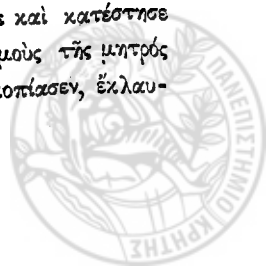
— Δι' αὐτὸν καὶ μόνον ἔχασε τὴν ζωὴν της, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔμαθεν ἡ δύστηνος, ὅτι ἐπληρώθη θανασίμως εἰς τὴν μάχην τοῦ Καραϊσκάκη, προσέθηκεν ἡ γραία.

— Εἶμαι ἐγὼ, ὁ ἐναγῆς καὶ ἀθλιος, εἶπον.

» Ἐπὶ ὥρας ἐκλαίμεν ἀμφότεροι. Ἡ γραία ἦν ἡ τροφὸς μου Θεοδώρα. Δὲν ἐτόλμων, δὲν ἠδυνάμην νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν στέγην ἐκείνην, ἐν ᾗ ἐγκώρῃσα τὴν δύστηνον μητέρα μου. Αἷτιον τοῦ θανάτου της ἐνόμιζον ἐμὲ αὐτὸν καὶ ὡσεὶ ὑπὸ μυστηριώδους ἐγκλήματος διωκόμενος, ἐπροσπάθουν νὰ ὑποκρύψω τὴν αἰσχύνην μου δι' ἄλλης κατασχύνης. Ἐπροτίμησα τὴν αὐτοχειρίαν.

» Ἐν τῇ συγκινητικῇ ἐκείνῃ σκηνῇ προσέδραμον οἱ γείτονες καὶ τινες συγγενεῖς μου. Συνῆλθον, καὶ ἐννοήσας ὅποια μοὶ ἐπεβάλλοντο καθήκοντα, συνησθάνθη τὴν θέσιν μου. Ἀνεξερῶνται αἱ τοῦ Ὑψίστου βουλαί. Ὁ ἄνθρωπος, ἡ εὐτελής τῆς Δημιουργίας αὕτη πλάσις, ἐγεννήθη διὰ πικρίας καὶ στεναγμούς, καὶ εὐτυχῆς ὁ δυνάμενος ν' ἀντιστρατεύηται πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς παρηγόρου πρὸς τὸν Ὑψίστον πεποιθήσεώς του.

» Ἐπάτησα τὸ κατώφλιον τῆς πατρικῆς μου οἰκίας. Ἡ θύρα αὐτῆς ἠνοίχθη, καὶ νέα πενθοῦσα, ὠραία τὴν μορφήν, εἰκοσαετίας τὴν ἡλικίαν καὶ ἀνθρᾶ τὴν ὄψιν, με ὑπεδέχθη. Αὐτὴν ἡ μήτηρ μου, θεωροῦσά με φονευθέντα, υἰοθέτησε καὶ κατέστησε κληρονόμον της. Ἡ Ῥαλλοῦ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς τῆς μητρὸς μου καὶ αὐτὴ ὡς ἄλλη θυγάτηρ παρεστάθη, ἐκοπίασεν, ἐκλαυσεν ἐπὶ τῆς ἐπιθανάτου κλίνης αὐτῆς.

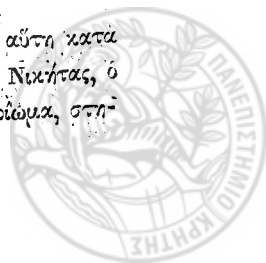
» Τὸ ζήτημα ἦν λελυμένον. Οἱ μυστηριώδεις παλμοὶ τῆς Ραλλοῦς καὶ ἐμοῦ ἐπροδόθησαν. Ἐνταῦθα ἀποφεύγω νὰ ἐκθέσω ὅτι ἄλλοι θηρεύουσιν εἰς παρομοίας περιστάσεις. Ὁ πραγματικῶς ἀγνὸς ἔρως, πρωτότυπος καὶ πρωτοφανής, εὐρίσκω, ὅτι χάνει τῆς ἰδανικότητός του, γενόμενος θέμα πολυπλόκου ἀφηγήσεως.

» Μετὰ δύο μῆνας ἔδιδον τὴν χεῖρα εἰς τὴν Ραλλοῦν, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου ὑπολογίθη ὁ γάμος μας. Ἐνόμισα ὅτι, ἀποκτῆσας μόνιμον διαμονὴν καὶ πατρίδα, ἠδυνάμην τὰς βιωτικὰς μερίμας νὰ ἐλαττώσω διὰ τοῦ γάμου καὶ δὲν ἤξευρον, ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης καὶ ἕτερον ἀθῶον θῦμα συμπαρέσυρον μετ' ἐαυτοῦ, προσενέγων αὐτὸ εἰς τὴν σκληρὰν τῆς εἰμαρμένης μου ἀπαιτήσιν, αἰτούσης ἐκατόμβην ποιούτων.

» Δηξάσθε τῆς ἀδείας μου ἐπανεκάμψα εἰς Ναύπλιον.

» Ἠγάπησα καὶ ἐσθάσθην τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος πολιτίν, Ἰωάννην Καποδίστριαν. Τὴν εὐνοίαν τούτου ἀπολαμβάνων ἦν ἐπόμενον νὰ πέσω εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς διαδόχου του ἀρχῆς, καὶ νὰ θεωρηθῶ ὡς μὴ ὑπέρμαχος τῶν ἐλευθεριῶν, ἅς ἐπὶ τοσοῦτον ἐπικαλοῦνται οἱ θηρεύοντες διὰ πραξικοπημάτων καὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων τὴν ἐξουσίαν. Βάσκανος τύχη ἐξήλευσε τὴν πατρίδα μας, ἀποκτῆσασαν μετὰ πολυπαθεῖς περιπετείας τὸν ἐκλεκτὸν της, καὶ ἡ αὐτὴ βάσκανος τύχη ἐφθόνησε καὶ ἐμέ. Ὁ Καποδίστριας ἐπιπτεν ὑπὸ δολοφόνον χεῖρα, καὶ μετὰ τῶν ἐλπίδων τῆς πατρίδος συνετάφοντο καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ δυστυχοῦς ἐμοῦ. Τὰ προαισθήματά μου, ὅπως ἀπαίσινα, ἤρξαντο πραγματοποιούμενα.

» Ἐπῆλθεν ἡ ἀντιβασιλεία καὶ ὀργίλη ἐπέπεσεν αὐτὴ κατὰ τῶν ἀγωνιστῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Τουρκοφάγος Νικίτας, ὁ Πλαπούτας, ἐφέροντο, δίκην κακούργων, ἐπὶ τὸ ἰκρίωμα, στῆ-

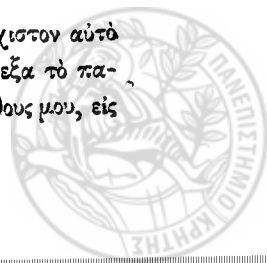
θὲν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκείνης, ἦν ἐπότισαν διὰ τῶν αἱμάτων των, καὶ ὁ ξενισμὸς δι' ἡμῶν αὐτῶν ἐξεδικεῖτο τοὺς ἐργάτας τοῦ 1821. Μετετέθην ἐκ Ναυπλίου εἰς Θήβας μὲ τὸν αὐτὸν βαθμὸν, ὃν ἔσχον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος. Ἐκεῖ ἔμεινα ἔτη τινά, καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ, βίον ἀβίωτον ἔκτοτε βίῳ. Ἡ Ῥαλλοῦ ὑπέμενε τὰς ἀπροσδοκίτους ταύτας τρικυμίας τοῦ βίου καὶ ἀκτίς ἀγαλλιάσεως ἦν δι' αὐτὴν καὶ ἐμὲ μόνον τὰ νεογνά ἡμῶν τέκνα. Ἀμοιβαία κλίσις, ἀπεριόριστος ἐμπιστοσύνη, ἀναλλοίωτος ἀγάπη, οἱ τρυφερώτεροι οὗτοι δεσμοὶ, ἐκ τῶν ἐπελθουσῶν ἀπροσδοκίτων περιστάσεων, ἐπρόκειτο ἅπαξ διὰ παντός νὰ χαλαρωθῶσι, καὶ εἰς ἐμὲ οὐδὲν ἄλλο ἐναπέκειτο ἐπὶ τέλους, ἢ φιλόστοργος περιθαλψὶς παρὰ τῇ ἐπιθανάτῳ τῆς Ῥαλλοῦ μου κλίην.

» Ἡ δύστηνος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ, κατεβλήθη! Μοὶ ἦτο δὲ γραπτὸν μόνος μου νὰ δοκιμάσω τὰς πικρίας καὶ δοκιμασίας, ἃς ἔκτοτε ὑφίσταμαι. Μεμονωμένος ἤδη, οὐδὲν ἔχω τὸ κινεῖν, καὶ ἡ λύπη μου, μὴ ἐκχεομένη εἰς ἀγαπῶσαν καρδίαν, καθίσταται ἔκτοτε ἔτι πλέον τρομερά. Ἐγκαταλελειμμένος ἤδη, οὐδεὶς λαμβάνει οἶκτον διὰ τὰς δυστυχίας μου, ἀφοῦ ἡ συμμεριζομένη αὐτάς, τρυφερά καὶ ἔνθερμος φίλη μου σύζυγος, δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ Ῥαλλοῦ, ὁ τύπος οὗτος τῆς γυναικειᾶς καλλονῆς καὶ σωφροσύνης, προσεβλήθη ὑπὸ δυνατῆς ἀσθενείας, διαρκεσάσης ἐπὶ ὀλοκλήρους τέσσαρας μῆνας. Ὡς ὠραῖον κρῖνον, ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ κοπτόμενον εἰς τὴν ρίζαν ὑπὸ τῆς ὕννης τοῦ ἀρότρου, πίπτει χαμαὶ καὶ δὲν ἐγείρεται πλέον, οὕτω καὶ ἡ Ῥαλλοῦ μου, νέον καὶ τρυφερὸν ἄνθος, ἐθερίσθη σκληρῶς καὶ νέα τὴν ἡλικίαν ἐμαράνθη πρόωρος ὑπὸ τῆς δυσμενείας τῆς τύχης. Εἰς μάτην ἠγρύπνησα ἐπὶ ὀλοκλήρους μῆνας παρὰ τὸ πλευρόν της, εἰς μάτην ἐδαπάνησα ὅ,τι εἶχον. Ὁ θάνατός της μὲ κατέστησεν

ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς οὐδύνης μου ἀνάλασθτον, ἠγνόουν τί ἔπραττον, δὲν ἐφρόντιζον τί ἔμελλον νὰ πράξω· τὴν ἐζήτουν παντοῦ· εἰς μάτην! Ἐπὶ τοῦ προσφιλοῦς τάφου τῆς Ῥαλλοῦς μου συχνὰ ἤδη κλίνω τὸ γόνυ· οἱ στεναγμοὶ μου βαθέως ἀντηχοῦσιν ἐντὸς τοῦ ἐρημοκκλησίου, καὶ τὰ δάκρυά μου ποτίζουν τὴν κλαυθμηρὰν καὶ πένθιμον ἰτέαν, τὴν καλύπτουσιν τὸ νεκρωθὲν σώμά τις. Ὁ δυστυχὴς ἐγώ!

» Ἐπὶ τέλους ἡ φιλοστοργία ἐνίκησεν. Ἐπρεπε νὰ φροντίσω διὰ τὰ τέκνα μου. Ἐζήτησα βοηθοὺς, ἐθήρευσα φίλιας καὶ εἰδον, ὅτι ἐν δυσμοιρίαις σπάνης φίλων. Αἱ δυστυχεῖς ἡμέραι τῶν δακρύων ἐπλησίαζον ἐκ νέου, φρικώδεις δὲ στοχασμοὶ προεμήνουσιν τὴν ἀφιξίν των. Δὲν μοὶ ἤρχουν ὅσα ὑπέστην· ἔπρεπε νὰ πῶ μέχρι στεφάνης τὸ ποτήριον τῶν δοκιμασιῶν, καὶ ἡ ἀκόρεστος δυσμενὴς τύχη μου νὰ ἐγκαυχᾶται ἐπὶ τούτῳ. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ῥαλλοῦς μου ἐτέθην εἰς ἀργίαν. Ἐγκαταλείψας τὰς Θήβας, καθ' ὃ μὴ δυνάμενος ἂν ἀτέχω εἰς τὰ ἔξοδα, κατέφυγον εἰς τὸ ἐλεεινὸν αὐτὸ χωρίον χάριν οἰκονομίας, ὅπως ἀποζῶ μὲ τὴν σύνταξίν μου τρεῖς ψυχάς. Πρὸ χρόνων πολλῶν εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, μακρὰν τῆς κοινωνίας, μεταξύ ἀνθρώπων ἀγροίκων, ἀμαθῶν καὶ ἀπαιδύτων. Καὶ ὅμως! ποσάκις εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κρούσω τὴν θύραν τῆς καλύβης τοῦ κεκτηκότος ποιμένος καὶ τῆς πενυχρᾶς οἰκίας τοῦ ἐδῶ μεταπράτου, ζητῶν . . . Θεέ μου! Ὅποιος πράγματι ἐμπαιγμὸς αἱ ἀποστροφαὶ ἀκατανοήτου εἰμαρμένης!»

Ἔως ἐδῶ ἀρκοῦσα ἡ κληρονομία αὕτη, τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ διὰ τὰ τέκνα μου ἐνθύμημα. Πρὸ ὀλίγων ὥρων ἀνέτρεξα τὸ παρελθόν μου, ἤμην εἰς τὴν νεότητά μου, εἰς τοὺς πόθους μου, εἰς

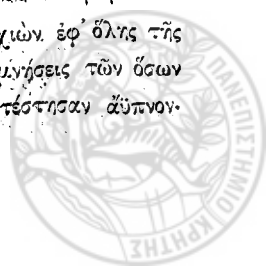
τοὺς ἀγῶνάς μου, εἰς τὰς ἐλπίδας μου, ἄς εἶδον ἀκολουθῶς καὶ βλέπω ἤδη ἐσβεσθείσας· ἀνεμνήσθην, ἐχάρην, ἔκλαυσα. Ἄν τὰ δάκρυα ἦναι πράγματι ἡ ἐσχάτη θυσία καρδίας πασχούσης καὶ ποθούσης, εἶναι ἐνταύτῳ καὶ διδακτικά. Ἐπέρχονται αἱ ἄγαι ἡμέραι, αἱ ἡμέραι τῆς χαρᾶς διὰ τοὺς πλουσίους καὶ τῆς λύπης διὰ τοὺς πτωχοὺς. Μεταξὺ τῶν δευτέρων ἡ ἀπηνῆς τύχη με κατέταξεν ἤδη· ὀφείλω νὰ σπεύσω, ὀφείλω νὰ ζητήσω. . . . ἀλλὰ τίς δίδει ἀκρόασιν εἰς τὰς ἱκεσίας τοῦ πεινῶντος; Σὺ, Ἀημιουργὲ τοῦ παντός, ἐλπίς καὶ ἀντίληψις τῶν ἐπὶ Σὲ πεποιθότων, Σὺ βοήθησον πεινώσαν οἰκογένειαν, Σὺ προστάτευσον τὴν πάσχουσαν ἀθωότητα.

Ἐπὶ τὸ κράτος τῆς πεποιθήσεως ταύτης εὐελπίς ἔσπευσα πρὸς τὰ τέκνα μου. Ἐκοιμῶντο. Τὰ ἐφίλησα. Τὸ πρόσωπον τῆς Εἰρήνης μου καὶ καθ' ὕπνον ἦτο μελαγχολικόν· ἡ Εὐανθία μου ἐφαίνετο χαρίζουσα, ὡσεὶ βλέπουσα εὐχάριστον ὄνειρον.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἡ ἀκατάληπτος καὶ ἀνερμήνευτος γέννησις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν! Ὅποσαι ὑποχρεώσεις μοὶ ἐπιβάλλονται! Ὑπάρχουσι στιγμαὶ, καθ' ἃς μακαρίζω ἐμαυτὸν, διότι ὁ Ὑψιστος μοὶ ἀφῆκε ποθητὴν παρηγορίαν, τὰ τέκνα μου· ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐνταύτῳ καὶ στιγμαὶ, καθ' ἃς ἡ παρηγορία μου αὕτη μεταβάλλεται εἰς ἀπόγνωσιν. Συγγνώμη, φίλτατά μου, δι' ὅτι γράφω. Αἱ πικρίαί τῆς πτωχείας με ἀπελπίζουσι, καὶ δὲν εὐρίσκω διέξοδον. Ἄλλ' ὅχι! διὰ Σὰς ὑπάρχω. Τοῦτο ἀρκεῖ.

22 Δεκεμβρίου.

Ἄς εἶπω ὅτι ἐκοιμήθην. Ἡ πίπτουσα χιών ἐφ' ὅλης τῆς νυκτός, ὁ φοικτὸς καιρὸς, αἱ διηνεκεῖς ἀναμνήσεις τῶν ὅσων ἔγραψα χθές, ἡ ἐντελής ἀπελπισία, με κατέστρεψαν αὐπνον.

Λίαν πρωί ἠγέρθη τῆς κλίνης μου. ἠτέμσα περὶ ἑμαυτὸν καὶ εἶδον, ὡς ἐμὶ μόνος, ἀπελπισ, καὶ μετ' ἑμοῦ πάσχουσιν ἀδίκως δύο ἄθωα ὄντα. Ὡς συνήθως, μετὰ τινος σπληνῆος προσήλωσα τὸ βλέμμα μου πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος· ἐγουπέτησα ἀπέναντι τοῦ εἰκονοστασίου μου καὶ ἐνδοκρως ἐπρόφερα· σιωπηρᾶ τῇ φωνῇ τὸ τοῦ Προφητάνακτος, « Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι θλίβομαι· ἐξέλιπεν ἐν ἀδύνη ἡ ζωὴ μου καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς. Ἐπέφθκον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δούλόν σου καὶ τὰ τέκνα μου, σῶσόν με ἐν τῷ ἔλεει σου, Κύριε, μὴ κατασχυνθεῖην, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε ».

Ἄν οἱ ἄνθρωποι δύνανται γὰρ συμποθέωσι διὰ τὰ παθήματα τῶν ὁμοίων των, οὐδεμίαν δύνανται γὰρ παράσχωσι παρηγορίαν εἰς τοὺς πάντας ἐκείνους, ὅστις καθίσταται τῶν περιπετειῶν τῆς εἰμαρμένης τὸ ἔρμαιον. Τὸ βάλσαμον τῆς φιλίας, ἡ παραγορία εὐνοϊκοῦ δακρύου δὲν ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα καὶ δὲν ἔρχονται νὰ μετριάσωσι τὰ μυστικά παθήματά μου. Μάχη ἢ πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός πεποιθήσεις, ἱερά παρακαταθήκη τῶν πονούντων καὶ ποθούντων, μάχη αὐτῇ μὲ παρηγορεῖ καὶ ἐπ' αὐτῆς διὰ τὰς θυγατέρας μου ἐλπίζω.

Τὰ δάκρυά μου ἐτάραζαν τὴν γλυκεῖαν ἀρμονίαν τοῦ ὕπνου τῶν τέκνων μου. ἠγέρθησαν τρέμοντα τῆς κλίνης των, καθότι τρομερὰ χιών πρὸ 2 ἡμερῶν σκεπάζει τὸ ἔρημον χωρίον μας. Ἐφίλησα τὰ τέκνα μου καὶ ἡ πρώτη λέξις, ἦν μοι ἀππύθουνεν ἡ Εὐαγγλία μου ἦν ἡ χαρὰ τῆς διὰ τὰς ἐπερχομένας ἑορτάς.

— Καὶ πῶς θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πατέρα μου; ἐπρόσθεσεν ἡ Βιρῆνῃ μου.

— Ὡ τέκνον μου ἀτυχές, εἶπον ἐγώ.

Ἐνῶ ἡ Εἰρήνη μου ἠσχολεῖτο εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ πε-
νεγροῦ μας οἴκου, ἡ Εὐανθία μου περιπτύξασά με — « Πα-
τέρα μου, εἶπεν, εἴμεθα εὐτυχεῖς ».

— Ναί, εἶπον τὰ χεῖλη μου.

— Εἶδον, πατέρα μου, λαμπρὸν καὶ εὐχάριστον ὄνειρον, εἶ-
μαι ὅλη χαρά.

— Τὸ ὑπέθεσα, μικρά μου, ὅτε σὲ εἶδον κοιμωμένην.

— Ὁνειρεύθην, πατέρα μου, χθὲς τὸ ἑσπέρας, λαμπρὸν καὶ
εὐχάριστον ὄνειρον.

Ἡ Εὐανθία μοι διηγήθη τὸ ὄνειρόν της, ὄνειρον ἐλπίδων.

— Τὰ ὄνειρα, ἅμα ἐτελείωσε τὴν διήγησίν της ἡ Εὐανθία,
εἶπον ἐγὼ, δὲν ἀληθεύουσι, κόρη μου, εἰμὴ μόνον κατὰ σύμ-
πτωσιν. Πῶς κάθησε καὶ πιστεύεις τοιαύτας ἀνοησίας ;

— Ἀλλὰ, πατέρα μου, δὲν στέλλει ὁ Θεὸς τὰ ὄνειρα ;

— Ὅχι, ὄχι τέκνον μου, διότι πρὸ πολλοῦ μᾶς ἔστειλε
τὴν δυστυχίαν.

Ὅταν τις φθάσῃ εἰς ἐντελῆ ἀπελπισίαν, καὶ τὸ παραμικρό-
τερον πρᾶγμα ἀρπάζει πρὸς βοήθειάν του. Αἱ εὐτυχεῖς ἡμέραι
μου παρῆλθον ἀνεπιστρεπτί· παγωθεῖσα ὑπὸ τῆς αὔρας τῆς
ἀτυχίας ἢ αὐγῆ τῆς ζωῆς μου, καλύπτεται ἤδη ὑπὸ σκοτεινοῦ
νέφους. Οὕτως ἔμεινα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, ὡς ἄλλος Ἰωσήφ, σχο-
λιάζων τὸ ὄνειρον τῆς Εὐανθίας μου.

Παραμοναὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως καὶ ἐν τούτοις αἱ
θυγατέρες μου στεροῦνται ἐνδυμάτων τοῦ χειμῶνος. Μετὰ τινὰς
στιγμὰς ἀδικαιολογήτων συλλογισμῶν ἐξῆλθον τῆς οἰκίας μου.
Εἶχον ἀνάγκην χρημάτων καὶ οὐδένα εἶχον τὸν βοηθοῦντα.

Ποῦ νὰ διευθυνθῶ ; ποῦ νὰ ὑπάγω ; Καὶ ἡ χιών αὐτὴ μὲ
ἀπέκλεισε καὶ μοὶ ἀπέκρυψε τὴν ὁδόν, θέλουσα νὰ μὲ εἴπῃ :

« Δυστυχῆ, δι' ἐσέ ἐκλείσθη ἡ ὁδὸς τῆς εὐτυχίας καὶ βράδιζε » τὴν παγετώδη καὶ ψυχρὰν τῆς δυστυχίας». Ἐπέστρεψα αὐθαρῆ εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ ἔγραψα πρὸς τινὰς εἰς Ἀθήνας καὶ Θήβας λεγομένους φίλους μου, καὶ τοὶ ἔχων τὴν πεποιθήσιν, ὅτι οἱ δυστυχοῦντες οὔτε φίλους οὔτε συγγενεῖς ἔχουν. Τὰς ἐπιστολάς ταύτας ἀγνοῶ πῶς θὰ διευθύνω, ὑπάρχοντος ἕνεκα τοῦ χειμῶνος ἀποκλεισμοῦ πανταχόθεν. Καὶ τὸ διάβημα τοῦτο ἀνωφελές! Δὲν πειράζει. Μία ἐλπίς εἶναι πάντοτε ἐλπίς· πλὴν ἀγνοῶ μέχρι τίνος σημείου ἡ ἐλπίς, τὸ ἐκ τῆς ἀβύσσου τοῦ μέλλοντος προσφιλές τῶν θνητῶν ἄρωμα, θὰ μ' ἐνισχύῃ καὶ ζωοποιῆ.

Ἀφελῆς καὶ χαρίεσσα ἐκάθητο παρὰ τὴν ἐστίαν ἡ Εἰρήνη μου, ἐπιδιορθοῦσα παλαιὰν τινὰ ἐσθῆτα διὰ τὴν Εὐανθίαν· οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Εἰρήνης μου ἐμαρτύρουν, ὅτι ἔχουσε δάκρυα· τὸ πᾶν ὡς πατὴρ προμαντεύω καὶ εἰς μάτην προσπαθῶ ν' ἀνακτῆσω ἐπὶ τούτῳ τὸν παλαιὸν ἠρωϊσμόν μου, καθότι ἡ δυστυχία εἶναι τῶν δυνάμεων ἀνωτέρα.

Καὶ πάλιν φρικτοὶ στοχασμοὶ ἐκυρίευσαν τὴν ψυχὴν μου, καὶ αἱ γαληνιαῖαι ἐντυπώσεις, ἃς μοὶ ἐπροξένησαν αἱ θυγατέρες μου, παρῆλθον ἀνεπιστρεπτεὶ ὑπὸ τῆς συναισθήσεως τῆς λυπηρᾶς θέσεώς μου. Ἐσκέφθην περὶ τῶν χρεῶν καὶ βασιάνων μου καὶ ὅτι πρὸς ἐπίμετρον πάντων ἐλάχιστα χρήματα ἔχω πρὸς ὀλιγοήμερον συντήρησίν μου. Λειπόθυμος ἔπεσα ἐπὶ τῆς κλίνης μου. Μετὰ τινὰς στιγμὰς συνῆλθον εἰς ἑμαυτὸν καὶ καθοσύχασα τὰ τέκνα μου, ἅτινα ἔκλαιον παρὰ τὴν κλίνην μου.

— Τὸ ψῦχος, εἶπον αὐτοῖς, μὲ κατέλαβε καὶ ἐπιθυμῶ ν' ἀναπαυθῶ.

— Πατέρα μου, εἶπεν ἡ Εἰρήνη.

Αισχύνη με κατέλαβε διά τὴν ἀδυναμίαν μου· διατί νὰ λειποφυγῆσω; μήπως εἶμαι Θεωμᾶς ἀπέναντι τῆς δυστυχίας; Ἀνέλαβον τὸ θάρρος μου, παρηγόρησα τὰ τέκνα μου, συνδιαλεχθεὶς ἐφ' ἱκανὴν ὥραν μετ' αὐτῶν. Ἀνεμνήσθην ἐπὶ τέλους, ὅτι ἔχω συντρόφους πολλοὺς εἰς τὴν δυστυχίαν. Ἡ νῆξ ἐπῆλθεν. Βιομηθήην με τὴν παρήγορον πεποιθήσιν, ὅτι ὁ γνωρίζων νὰ ὑπομένῃ στερήσεις εἶναι πλούσιος.

23 Δεκεμβρίου.

Τὰ δυστυχήματα σπάνίως ἔρχονται μόνα των, καὶ ἡ σκοτεινότερα ὥρα εἶναι ἀκριβῶς ἡ πρὸ τῆς αὐγῆς τῆς εὐτυχίας. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα δὲν ἐσυλλογίζομην ἄλλο τι εἰμὴ τὴν θέσιν μου. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀνεπόλουν τὴν οἰκτράν κατάστασίν μου καὶ ἡ ἀνάγκη αὐτῆ ὡμοιάζει θρηνηθίαν θανάτου. Ὁ τραγὺς καὶ πολύμοχθος βίος μου ἐφαίνετο κύπτων ὑπὸ τὰ παντοδατὰ τῆς εἰμαρμένης μου ἀνοσιουργήματα. Αἱ φρικιῶδεις ἐκρήξεις ἐν τοπιῷ φανατισμοῦ ἐξῆλειψαν τὴν τελευταίαν μου ἰκμάδα ἐλπίδος, καὶ ἐνάρετος ὁπαδὸς τοῦ καθήκοντος καὶ ἀκριβῆς τρητηῆς τοῦ ἔρκου μου ἐβλεπον ἑμαυτὸν ἐράμμενον ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς λήθης καὶ τῆς ἀπογνωστικῆς πελάγει. Ἡ Εὐρήνη μου ἐν ὥρᾳ γάμου καὶ ἡ Εὐαίθια μου, καὶ αὐτὴ μετ' ὀλίγον, ἔχουσα ἥδη ἀνάγκην ἐξόδων διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς. Χρεωστῶ πολλὰ καὶ οὐδαμῶθεν ἐλπίζω. Τὰ τέκνα μου, δίκην τέκνων ἐπαίτου, εἶναι σχεδὸν γυμνά. Ταῦτα πάντα ἦσαν τὰ πραινά μου διανοήματα, ὁ στερεότυπος τῆς δυστυχίας μου μονόλογος.

Εὐθυμα τὰ τέκνα μου μοὶ ἀνήγγειλον τὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ. Ἐγέλων, ἔτρεχον πρὸς τὸ παράθυρον, ὡσεὶ ἐπόσκειτο νὰ ἴδωσι διαβαίνουσαν χαρὰν τινα ἢ ἄλλο τι ἔκτακτον. Ἡ Εὐαίθια μου ἐφώναζεν, ὅτι τὸ ὄνειρόν της, ἐξεπληρώθη, ἐκ δὲ

τοῦ στόματος τῆς Εἰρήνης μου, ἐξέφυγεν ἡ λέξις σκυνηγοί»
 Τὴν ἠνόησα. Ἠγάθησα τῆς κλίνης μου, καὶ εἶδον, ὅτι ὁ καιρὸς
 ἐβελτιώθη καὶ παρίστατο, ἐν ὄλῃ τῇ ἐνθουσιαστικῇ αὐτῆς με-
 γαλοπρεπείᾳ ἢ φύσιν, ἀνακαινίζουσα τὴν μεταβολὴν τῶν ἐγκο-
 σμίων. Εἶπον μεταβολὴν!.. Καὶ τί προσδοκῶ; Ἄν ᾔνε ἀλη-
 θές, ὅτι οἱ ὠραῖοι καὶ ἐκφραστικοὶ ὀφθαλμοὶ, παστῆ εἰκῶν τῆς
 ψυχῆς, προδίδουσι ἀντηρᾶν καὶ πάλλουσαν καρδίαν· ἂν ᾔνε
 ἀληθές, ὅτι ἡ Ἴρις, διασχίζουσα αἰφνης τὸν συνεφώδη οὐρανόν,
 ἀγγέλει ἡμῖν τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισιν τοῦ ἰοστεφοῦς καὶ
 ζωογόνου· ἂν ᾔνε ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ
 πρὸκειται ἀψευδὲς μαρτύριον τῆς ἀστασίας τῶν ἐγκοσμίων, δι-
 δούσα νέας δυνάμεις καὶ ζωογονοῦσα ἀνεπαισθήτως τὴν ψυχρο-
 ραγοῦσαν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ φύσιν· ᾧ! τότε ἄς ἐλπίζω καὶ ἐγὼ,
 ὅτι ἡ τύχη μου, ἐπὶ τέλους καμφθεῖσα ἐκ τῶν συνεχῶν παρα-
 κλήσεών μου, θά μεταβληθῆ, θά βελτιωθῆ, καὶ ἡ βεβαρυμένη ψυχὴ
 μου ἀπὸ τ' ἀτοπήματα κυρίως ἐθνικῆς παραγνωρίσεως καὶ παρα-
 φροσύνης θ' ἀνακουφισθῆ ὑπὸ τῆς γαλιηναίας μεταβολῆς τοῦ καιροῦ.

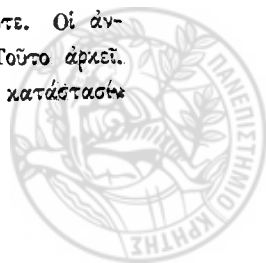
Ἰπὸ τὰς ἐντυπώσεις ταύτας καὶ ἐλπίδας ἐξῆλθον τῆς οἰ-
 κίας μου. Ἡ αἰφνίδιος τοῦ καιροῦ μεταβολὴ μετήλλαξεν εἰς
 φαιδρᾶν τὴν πρότερον σκοτεινὴν καὶ μελαγχολικὴν ὄψιν τοῦ
 χωρίου μας, λαβόντος ἤδη τὴν φυσικὴν αὐτοῦ καλλονὴν, δι' ἧς
 ἐπροκίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως, ὅπως παραγορῆ ταῖς ἀλγίστους
 στεναγμούς καὶ τὰς ἀτελευτήτους δεήσεις. Ἠσθάνθη ὑπὲρ ποτε
 τὴν ἀνεξάντλητον τοῦ Δημιουργοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην, ζωηρό-
 τρον τὸ θερηκευτικὸν αἶσθημα καὶ βαθύτερον τὸν πόθον τοῦ νὰ
 ὑμνήσω ἐκ νέου καὶ πάλιν τὰ θαυμάσια Αὐτοῦ, ἰδὼν ἐν τῷ
 ἐκτεταταμένῳ τεμένει τῆς ἀνεχειρομένης φύσεως ἀναπτρωθείσας
 τὰς ἐλπίδας μου.

Οἱ ὀλίγοι κάτοικοι τῆς Θίβης, ὑπὸ τοῦ καιροῦ ἐναθρύνθεν-
 τες, ἐξῆλθον τῶν οἰκιῶν των, διευθυνόμενοι σχεδὸν οἱ περισσό-
 τεροι εἰς Θήβας, ὅπως προετοιμάσωσι τὰ τῶν Ἀγίων Ἑορτῶν.
 Μετ' αὐτῶν ἀπεφάσισα ν' ἀπέλθω καὶ ἐγὼ, ἵνα ἐξοικονομήσω
 τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὰ τέκνα μου. Ἐλαβον σχεδὸν ὅ,τι
 εἶχον, ἤτοι ὀλίγα χρήματα, τὸ λιτὸν τοῦ ὁδοιπόρου πρόγευμα,
 ὅπερ μοὶ προητοίμασαν τὰ τέκνα μου, καὶ ἀπῆλθον. Μετὰ
 τινὰς ὥρας εἶμεθα εἰς Θήβας. Ὁ ὁμολογῶν τὸ σφάλμα του τυγ-
 χάνει πάντοτε συγχωρήσεως. Ἐλησμόνησα τὰς υποχρεώσεις μου,
 ἐλησμόνησα, ὅτι ἦλθον ἐπίτηδες εἰς Θήβας χάριν τῶν τέκνων
 μου. Ἡ περιέργειά μου περιστρέφη εἰς τὰ ἐξ Ἀθηνῶν νέα. Καὶ
 ἐδικαύθη. Αἱ εἰδήσεις δὲν μὲ δυσηρέστησαν ἐπὶ πολὺ, ἀπ' ἐ-
 ναντίας μ' ἠγαρήστησαν, καθότι, ὁ ἀπαθῶς κρίνων περὶ τῶν
 ἑλληνικῶν, δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζεται ἐκ πρώτης ἀφετηρίας.
 Ἐὰν θελήσῃ τις νὰ παλινοδρομήσῃ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ὅτε ἡ
 εὐκλεία καὶ ἡ δόξα ἐστεφάνουν τὸν θελκτικὸν αὐτὸν τόπον, θὰ
 ἴδῃ, ὅτι ἀνέκαθεν ἐγένετο οὗτος τὸ ἔρμαιον τῆς ἀδιακόπου καὶ
 ἀενάου μεταλλαγῆς τῶν πολιτικῶν φρονημάτων καὶ δοξασιῶν.
 Ἡ μεταμέλεια παρακολουθεῖ τὰς πλείστας τῶν ἀποφάσεων
 τοῦ ἕλληνοσ, ὁ δὲ καιρὸς φαίνεται ἐξασκῶν μεγίστην ἐπιρροὴν
 ἐπὶ τῶν φρονημάτων καὶ πεποιθήσεων αὐτοῦ. Ὡς εἰκός, ἡ πρᾶ-
 ξις τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, δι' ἧς ἠνοιχθῆ τὸ μεταξὺ αὐτο-
 χθόνων καὶ ἑτεροχθόνων ἀπαίσιον χάσμα, δὲν ἤχησε τόσῳ καλῶς
 εἰς τὰ ὄψα τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἑλληνι-
 κοῦ λαοῦ. Ὡς ἅπασαι αἱ βίαιοι καὶ τεταραγμέναι ἀποφάσεις
 πλειοψηφίας ἐπαχθοῦς μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἀπὸ τῆς γεννήσεώς
 των πίπτουσιν εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν καὶ ἐντέλῃ ἀχρη-
 στίαν, οὕτω καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καθ' ἡμῶν

τῶν ἑτεροχθόνων, ἐρήμην δικασθέντων, ἐναυάγησεν. Εὐδαίμονα τὰ ἔθνη τὰ μὴ περιπίπτοντα εἰς σφάλματα, μειοῦντα τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν μεγαλειότητα καὶ ἠθικότητα· εὐτυχῆ δ' ἐκεῖνα, ἅτινα, ὑπὸ περιστάσεων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς των περιπίπτοντα εἰς ἀτοπήματα, ἐπιδιώκουσιν αὐθωρεὶ τῶν σφαλμάτων αὐτῶν τὴν διόρθωσιν. Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἐξωστρακίζετο· ὁ ἥρως Θεμιστοκλῆς ἐκέτης ἐζήτει ἄσυλον ὑπὸ τοὺς πόδας ἐκείνου, ὃν κατεναυμάχησεν ἐν Σαλαμῖνι· ὁ πρόδρομος τοῦ χριστιανισμοῦ Σωκράτης, ὡς ἄλλος μάρτυς, ἐδέχετο ἐν τῇ φυλακῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ συντριβῆς καρδίας ἀνεζήτουν μετὰ καιρὸν τὸν Ἀριστείδην, τὸν Θεμιστοκλέα καὶ μνημεῖα καὶ ἀνδριάντας πρὸς τιμὴν των ἀνήγειρον, ἱερὸν δ' ἐθεώρουν τὸν τόπον τῆς τελευταίας διαμονῆς τοῦ φιλοσόφου τῶν φιλοσόφων, ὃν κατεσυκοφάντησαν οἱ Ἄγνητοι, οἱ Μέλητοι, οἱ Κλέωνες καὶ οἱ Ἀριστοφάνεις.

Εἰς τὸ ταχυδρομεῖον εὐρήκα ἐπιστολάς τινὰς ἐξ Ἀθηνῶν ἀρκετὰ παρηγόρους· μία δὲ τούτων μοι ἀνήγγειλε τὴν συνήθη ἐκδρομὴν τῶν κυνηγῶν, ἐνιαυσίως ἐπισκεπτομένων τὴν Θίσβην εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Τότε ἀνεμνήσθην τῆς ἀποκρύφου τῆς Εἰρήνης μου λέξεως, ὅτε εἶδε τὸν καιρὸν βελτιωθέντα. Ὅσῳ ἀφ' ἐνὸς ἢ εἰδήσις αὕτη μὲ πύχαισθη καὶ ἀνεπτέρωσεν ἐλπίδας καὶ πραιοσθήματά μου ἐνταῦτῳ, τόσῳ ἀφ' ἑτέρου μ' ἐστενοχώρησε, καθότι εὐρίσκομαι εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν, μὴ δυνάμενος, ὅπως πρέπει νὰ φιλοξενήσω αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ χεῖριστον πάντων μ' ἐλλείπουσι τὰ ἔξοδα, δι' ὧν δύναμαι νὰ προετοιμάσω ὅ,τι θέλω. Δὲν σημαίνει τίποτε. Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ γνωρίζουσι τὴν ἔντιμον πενίαν μου. Τοῦτο ἀρκεῖ. Ἄς ἴδωσιν οὗτοι ἐκ τοῦ σύνεγγες καὶ πάλιν τὴν κατάστασιν

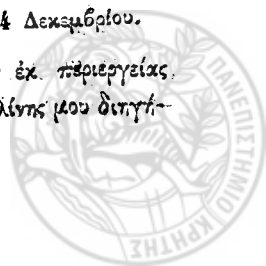

μου και ας κρίνωσιν ἀπαθῶς, ἂν ὄνειδος ἢ στοργὴ ἀρμύξει εἰς ἐμὲ, ἔχοντα καθαρὰν τὴν συνείδησιν καὶ ὑπὸ τῶν δυστυχημάτων διδάχθῆντα νὰ ὑπομένω τὰς στερήσεις. Ἡδὴ αὐτίς ἐλπίδος φαίνεται μακροθῆν' ἀλλὰ πότε ἡ τύχη ὑπερῶν εὐμενὴς πρὸς ἐμέ; πάντοτε τὰ ὄνειροπολήματά μου ἐν τῇ ἀπότυχίᾳ διεσπείρασθαι, καὶ ἀλλοίμοιον εἰς ἑκατόν, ὅστις γίνεται τὸ παίγμιον αὐτῶν. Ἐπρομηθεύθην ἐπὶ τέλος ὅ,τι ἠδυνήθην εἰς Θήβας μὲ τὰ ὀλίγα χρήματα, ἅτινα εἶχον· δυστυχῶς οὐδαμοῦ εὖρον πιστῶσιν· ἠθάρτην ὑπὲρ πότε τὸ ἐπισηφίλις τῆς θέσεώς μου καὶ ἀπηλπικίσθην, ὅτε εἰς τῶν ἐν Θήβαις ἐμπόρων μὲ ἠπειλῆσε διὰ τὰ χρέη μου. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠγόρασα ὅ,τι ὑπεσχέθην εἰς τὴν Εἰρήνην μου καὶ κατὰ πρώτην φοράν ἐψεύσθην πρὸς τὴν θυγατέρα μου· ἡ ἀνέγεια καὶ ἡ φιλοτιμία μὲ ἠνάγκασαν νὰ ψευσθῶ.

Ἦτον ἐνδεκάτη ὥρα τῆς νυκτός, ὅτε ἔφθασα εἰς Θῆβην. Πραγματικῶς ὁ ἱερώτερος καὶ ἰσχυρότερος πάντων τῶν ἐπιγεῖων δεσμῶν εἶναι ἡ οἰκογένεια. Καὶ τοῦ δύναται τις ν' ἀναπαυθῆ ἐκ τῶν κόπων καὶ τῶν φροντίδων γλυκύτερον ἢ εἰς τοὺς κόλους τῆς οἰκογενείας του; Ἠσπάσθην τὰς θυγατέρας μου, αἵτινες μέχρι σχεδὸν τοῦ μεσονυκτίου μὲ περιέμενον. Δὲν ἠθέλησα νὰ τὰς ἀγρυπνήσω ἐπὶ πλέον, διηγοῦμενος αὐταῖς τὰ τοῦ μικροῦ μου ταξιδίου· ἐπεφυλάχθην διὰ τὴν αὔριον, καθότι ὑπὸ τοῦ κόπου τῆς ὁδοιπορίας κεκμηκῶς καὶ βαρυνθεὶς ἠθιθανόμην τὴν ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

24 Δεκεμβρίου.

Λίαν πρῶτῃ αἱ θυγατέρες μου μ' ἐξύπνησαν ἐκ περιεργείας, μᾶλλον, ἐμφύτου εἰς πᾶσαν γυναῖκα. Ἐκ τῆς κλίνης μου διηγή-

θην αὐταῖς τὰ τῆς ὀδοιπορίας μου καὶ τὰς εὐαρέστους εἰδήσεις τῶν Ἀθηναίων. Ἐζήτησα δὲ συγγνώμην ἀπὸ τῆν Εἰρήνην μου διότι δὲν ἠδυνήθην ν' ἀγοράσω ὅ,τι τῆς ὑποσχέθην.

— Κόρη μου, εἶπον αὐτῇ, ὁ γνωστός σου ἐν Θήβαις ἔμπορος, βάνουσος ἄνθρωπος, μὲ ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ μὲ φυλακίσῃ διὰ τὰ πρὸς αὐτὸν χρέη μου καὶ σχεδὸν μ' ἐξύβρισεν, ὅτε ἀπετόλμῃσα νὰ τῷ ζητήσω ἐπὶ πιστώσει ὅ,τι σοὶ ὑποσχέθην.

— Ταλαίπωρε καὶ πολύτιμε, πατέρα μου, οὐδὲν κακὸν ἐπραξες καὶ ὅμως πόσα ὑποφέρεις ἐξ αἰτίας ἡμῶν, ἀντισταῖν ἢ Εἰρήνη.

Συνεβηνθῆν ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς θυγατρὸς μου καὶ ἠθέλησα ν' ἀπακρύψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῆς.

— Ὅα ὑπάγω εἰς Θήβας, θὰ πῶσω εἰς τοὺς πόδας του καὶ δὲν θὰ ἐγερθῶ πρὶν ἢ μὲ ὑποσχέθῃ, ὅτι δὲν θὰ ᾔνη ἀπηνῆς πρὸς σέ, καλέ μου πατέρα, ἐπρόσθεσεν ἡ Εἰρήνη.

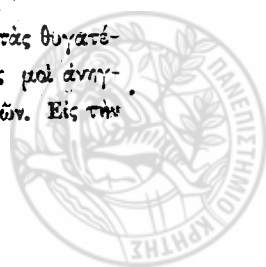
— Ὅχι, ἐπράξεν ἡ Εὐανθία κλαίουσα, μὴ σκέπτεσε, ἀδελφὴ μου, τοιοῦτον πρᾶγμα οἱ ἔμποροι εἶναι ἔμποροι, καὶ τὰ δάκρυά σου καὶ τὰ δάκρυά μου δὲν κάμνουν ἐντύπωσιν εἰς αὐτούς.

— Ὅα ζητήσω ἐργασίαν χάριν τοῦ ἀτυχοῦς πατρὸς μᾶς θὰ γίνω ἐπαίτις· τὸ νὰ ἐπαίτῃ τις ὑπὲρ τοῦ πατρὸς του ἔχει τι ἐντίμον καὶ ἱερὸν, ἀδελφὴ μου.

Ἐπὶ τινὰς στιγμὰς παρὰ τὴν κλίνην μου ἐτελεῖτο συναυλία λυγμῶν καὶ θακρύων. Ἡ λυπηρὰ αὐτὴ τῆς λύπης, τῆς ἀπόγνώσεως καὶ τῆς δυστυχικῆς ἁρμονία, ἔπρεπε νὰ παύσῃ ἐπὶ τέλους.

— Τέκνα μου, εἶπον, τέκνα μου ἐλπίζετε.

Ἐγερθεὶς πάραυτα τῆς κλίνης μου ἐπέδειξα εἰς τὰς θυγατέρας μου τὴν ποθητὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολὴν, δι' ἧς μοὶ ἀνηγγέλλετο ἢ εἰς τὸ χωρίον μας ἐπίσκεψις τῶν κυνηγῶν. Εἰς τὴν

εἶδον ταύτην ἡ Εἰρήνη μου ἐταράχθη, καὶ ἡ ὠχρὰ αὐτῆς ὄψις δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν μου. Ὅτε ἠτένισα πρὸς αὐτήν, οὐχὶ ὡς πατῆρ, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος γνωρίζων τὴν αἰτίαν τῆς ταραχῆς τῆς, ἠρυθρίασεν ἡ Εἰρήνη ὡς κάλυξ ῥόδου. Ἡ Εὐανθία, ἀφελῶς περιπτύξασά με, ὡς ἄκακον παιδίον ἐφώναζε πάντοτε διὰ τὸ ὄνειρόν τῆς. Προησθάνετο ἴσως τὸ ἀβῶνον πλάσμα τὴν ἐπιχειμένην τῆς τύχης μας μεταστροφῆν;

— Πατέρα, μετὰ τρεμούσης φωνῆς εἶπεν ἡ Εἰρήνη, «τὴν ἐπιστολήν».

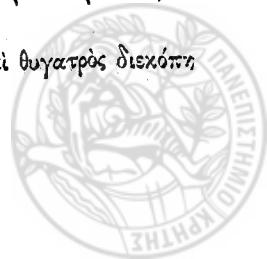
Ἐνεχείρισα εἰς τὴν Εἰρήνην μου τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολήν, ἣν καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς χθὲς ἐσχολίαζον διαφοροτρόπως, πάντοτε προουινιζόμενος ἐξ αὐτῆς καλόν τι. Τὸ ἐμπεριεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς εἶχεν ὡς ἐξῆς. «Σεβαστὲ φίλε. Κατ' αὐτάς »ἐπισκεπτόμεθα τὸ χωρίον σας καὶ εὐτυχεῖς ἐσμέν, μέλλοντες »νὰ θαυμάσωμεν ἐκ νέου καὶ πάλιν τὴν πλουσίαν ὑμῶν πενίαν, »τὴν χριστιανικὴν ταπεινότητα, τὴν πατριαρχικὴν ἀπλότητά »σας. Θαυμασताί τοῦ καλοῦ εἰς μακρυνὰ μέρη ζητοῦμεν αὐτό. »Μὴ θαυμάσητε ἐπομένως τὴν πρὸς τὸ ἔρημον χωρίον σας στορ- »γὴν μας. Ἀσπασθῆτε τὴν γοητευτικὴν Εὐανθίαν διὰ τὴν Εἰ- »ρήνην, ὃ γράφων ἰδίως στερεῖται λέξεων, διότι δυσκόλως δύ- »ναται τις νὰ περιγράψῃ τὴν οὐράνιαν καλλονήν, δι' ἧς πᾶν »ἐπίγειον μεταμορφοῦται».

— Εἰρήνη μου, ἅμα ἐτελεέωσε τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστο- λῆς, τῇ εἶπον, πιστεύεις τῆς τύχης τὰ παίγνια;

— Πατέρα μου, ταυτίζονται μετὰ τῶν προαισθημάτων;

— Δὲν σὲ ἀδικῶ, κόρη μου.

Ἡ μυστηριώδης αὐτὴ ὁμιλία πατρὸς καὶ θυγατρὸς διεκόπη ἄπαξ διὰ παντός.

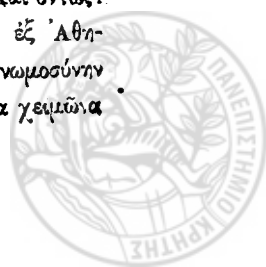

25 Δεκεμβρίου.

Και ἡ Εἰρήνη μου καὶ ἡ Εὐαnthία μου ἀνέπτυξαν ἑκτακτον δραστηριότητα, ὅπως προετομαίωσιν ἐπὶ τὸ εὐπρεπέστερον τὴν πτωχικὴν μας οἰκίαν. Ἐπορεύθημεν ἀκολούθως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπως δεηθῶμεν καὶ δοξάσωμεν. Ἡ Εἰρήνη ἕστατο παρ' ἐμοὶ τὸ πρόσωπόν της ἐπρόδιδε προφανῆ ἀγγυτηνίαν. Μετὰ τὴν θαίαν λειτουργίαν πλήρεις ἐλπίδων καὶ πόθων ἐκ τῶν δεήσεών μας, ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας. Ἐδέχθημεν κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ χωρίου μας ἐπισκέψεις τινὰς χωρικῶν, πρὸς οὓς αἱ θυγατέρες μου προσέφερον ποτὰ χάριν τῆς ἐορτῆς.

Δὲν δύναμαι νὰ μὴν ὁμολογήσω, ὅτι ἡ σημερινὴ ἡμέρα ἦν μία τῶν σπανίων ἐκείνων ἡμερῶν, ἀς ἡ νύξ τῆς δυστυχίας πρὸ κειροῦ εἶχεν ἀπομακρύνει τῆς οικογενείας μου. Ἐγὼ μὲν ἀνεγίνωσκον Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας, ἡ Εὐαnthία μου ἔτρεχεν ἄνω κάτω, ἡ δὲ Εἰρήνη μου ἐκάθητο πλησίον τοῦ παραθύρου. Τί προσεδώκα ἡ ἀθῶα καὶ ἀδολίευτος κόρη; Αἴφνης ἀνεπὶθῆσεν αὐτὴ καὶ πάλιν ἐκάθησε κάτωχρος ἐπὶ τοῦ καθίσματός της. Ἐταράχθην ὁμολογουμένως καὶ ἠρώτησα τὴν κόρην μου «τί τρέχει;» Ἡ Εἰρήνη μειδιῶσα, εἶπεν, «Ἐρχεται, ἔρχονται».

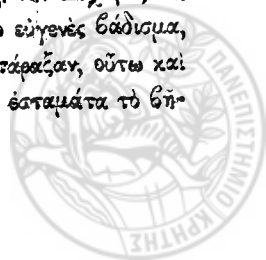
Ἦν μεσημβρία σχεδὸν, ὅτε ἡ θύρα τῆς οἰκίας μας ἤνοιξε καὶ οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τέσσαρες κυνηγοὶ, φέροντες τῆς ὁδοιπορίας ἐπενδύτας, εἰσῆλθον ἐν αὐτῇ. Ἀδελφικώτατα τοὺς ἐχαιρέτησα, αἰσθανθεὶς πραγματικῶς χαρὰν διὰ τὴν ἀφίξίν των. Ἐννηγκαλίσθησαν οὗτοι τὴν γοῖτευτικὴν τῶν Εὐαnthίαν μου, ἥτις ἕξαλλος ὑπὸ χαρᾶς ἀνέφερε πάντοτε τὸ ὄνειρόν της. Καὶ ὄντως: οἱ φίλοι προσήνεγκον αὐτῇ δῶρά τινα, ἅτινα ἐπίτηδες ἐξ Ἀθηνῶν ἐκόμισαν, ἀποδίδοντες οὕτως ἐμμέσως τὴν εὐγνωμοσύνην των, δι' ἧς ἔτυχον περιποιήσεως κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα.

εις τὴν οἰκίαν μου. Ἡ Εἰρήνη ἐφαίνετο τεταραγμένη, καὶ εἰς μάτην ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ τὴν ταραχὴν τῆς. Ἐπλανάτο ἡ ἀθῶα κόρη εἰς ἄλλον κόσμον καὶ τὸ μελαγχολικὸν αὐτῆς βλέμμα ἔροίπτεν ἐπὶ τοῦ γραψακτοῦ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ καὶ μόνου, ἴσως ζητούσα ἀποκρύφους ἐξηγήσεις, ἵσως μὴ πιστεύουσα εἰσέτι.

Οἱ τέσσαρες κυνηγοὶ εὐγνωμόνως ἐδέχθησαν τὸ προσεγεγῆεν αὐτοῖς λιτὸν γεῦμα, ὅπερ ἀπὸ πρῶτας εἶχον προσαμαΐασι. Ἐξήλλαμεν ἀκαλοῦθως εἰς περίπατον ἐντὸς τοῦ χωρίου, ὅπως ἴδωμεν τὰς διασπεδάσεις καὶ χοροὺς τῶν χωρικῶν, συνήθεις κατὰ τὰς ἐπισήμους θρησκευτικὰς ἐορτάς. Εἰς τῶν τεσσάρων κυνηγῶν, ἀγνωστος μείνας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἦν συμπατριώτης μου. Ἰνομάζετο Παῦλος, υἱὸς παλαιοῦ φίλου μου. Οὗτος μοὶ ἔδωκε πολλὰς πληροφορίας περὶ τῆς πατρίδος μου, καὶ τῶν συγγενῶν μου, οὓς ἐγκώριζε κάλλιστα. Ἐνθαῤῥυνθεὶς ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεώς του ταύτης ἀπέτεινεν ἐρωτήσεις εἰς τὴν Εἰρήνην μου, πρὸς αὐτὴ ἀπεκρίνατο. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἴδυνήθην. νὰ ἐνοήσω οὐδὲ λέξιν, καίτοι μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀκροαζόμενος. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἐνοήσῃ τὸ μυστηριώδες τῶν παλμῶν λεξικόν;

Τὴν ἐνδεκάτην ὥραν τῆς νυκτὸς μετ' εὐχάριστον καὶ ποικίλην ἐσπερίδα, οἱ φίλοι μου μεθ' ὅλας τὰς παρακλήσεις μου τοῦ νὰ μένωσι παρ' ἐμοί, εὐγνωμονοῦντες δι' ἧς ἔτυχον περιποιήσεως, μᾶς ἀπεχαιρέτησαν, καθότι, προτιθέμενοι ν' ἀναχωρήσωσι διὰ Θεσπιάς, ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὁδοιπορήσωσι καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Ὡς ὅτε ὁ Τηλέμαχος ἀποχαιρετῶν τὴν νῆστον τῆς Καλυψοῦς ἐπέθμει ἐκ νέου καὶ πάλιν νὰ ἴδῃ τὴν Εὐχαριν, ἧς ἡ πεπλεγμένη κόμη, ἡ κυματίζουσα ἐσθίς, τὸ εὐγενὲς βῶδισμα, τὸ θελκτικὸν πρόσωπον ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ἐτάραξαν, οὕτω καὶ εἰς τῶν τεσσάρων ἐν τῇ οἰκίᾳ μου ξενισθέντων ἐσταματά τὸ θῆ-

μα, υποθέτων, ὅτι ἡ φυγὴ νικᾷ τὸν ἔρωτα. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Παῦλος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, ὁ συμπατριώτης μου, ἄγνωστος μείνας κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα εἰς ἐμὲ, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὴν Εἰρήνην μου. Τὸν εἶδον ἀναχωροῦντα καὶ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀνεγνώρισα τὴν λύπην τοῦ ἀποχωρισμοῦ· ἔστρεψα τὸ βλέμμα καὶ ἡ Εἰρήνη ἔκλαιεν! Ὅποια μυστηριώδης συνενόησις ὑπῆρξε μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ τῆς κόρης μου; Ἡ ἀναχώρησις του ἔλυσε τὴν ἀπορίαν μου. Ἡ Εἰρήνη μου κατέστη ἕκτοτε ὑπέρποτε μελαγχολικὴ· ἡ μόνη εὐχαρίστησίς της ἦν ἡ περὶ τοῦ Παύλου ὁμιλία καὶ ἡ προσδοκία της, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ τὸν ἐπανίδῃ.

.....

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ.

Μετὰ μῆνα ὁ Παῦλος ἐζήτει τὴν χεῖρα τῆς Εἰρήνης μου. Κληρονομήσας συγγρόνως θεῖόν μου τινα εὐκατάστατον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῶ εἰς Ἀθήνας. Ἀπεχαιρέτησα τὸ ἔργον τῆς Θεοῦτος χωρίον. Ἀπεχαιρέτησα τὴν δυστυχίαν. Ἀρκετὰ ὑπέστην ἐπὶ τόσα ἔτη.

Ἡ Εἰρήνη ἦτο τοῦ Παύλου. Ἐγκατέστησα εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ θεοῦ μου τὸ νεκρὸν καὶ εὐτυχὲς ζεῦγος. Ἦδη ἡ Εὐαγγελία μου ἐκπαιδεύεται εἰς τὴν παρθεναγωγίαν τῶν Ἀθηναίων, ἡ δὲ εὐτυχὴς καρδιά μου πληροῦται ὑπὲρ εὐγνωμοσύνης καὶ χαρᾶς καὶ ἀναπέμπει εὐχαριστίας πρὸς τὸν Ὑψίστον διὰ πᾶσαν τὴν ἀγαθότητα Αὐτοῦ.

